

Global Studies, Globalization and Global Citizenship

Chetta Puanghut

Ph.D (Candidate), Freelance Academic

E-mail: puanghutchetta592@gmail.com

1

Abstract

This article explores the three terms -global studies, globalization and global citizenship- in depth, beginning with a discussion of the emergence of global studies as a field of study in academic institutions around the world. The author, in this article, presents a working definition of globalization, describing some of its most prominent characteristics. He then looks at economic, political, and cultural globalization processes separately and in greater depth. He ends this article with a discussion of global citizenship, comparing it with traditional definitions of citizenship and considering how it might function as a useful category in today's globalizing world.

Keywords: globalization; global citizenship; global studies;

ปีที่ 22
ฉบับที่ 1
ม.ค.
-
เม.ย.
2559

โลกศึกษา โลกาภิวัตน์ และความเป็นพลเมือง

เชษฐา พวงหัตถ์

นักศึกษาปริญญาเอก, นักวิชาการอิสระ

E-mail: puanghutchetta592@gmail.com

2

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการสำรวจในเชิงลึกเกี่ยวกับคำสำคัญ 3 คำคือ โลกศึกษา โลกาภิวัตน์ และความเป็นพลเมืองโลก โดยเริ่มจากข้อถกเถียงเกี่ยวกับการปรากฏตัวของโลกศึกษาในฐานะสาขาวิชาหนึ่งในสถาบันการศึกษาทั่วโลก ในบทความนี้ ผู้เขียนนำเสนอานิยามปฏิบัติการของคำว่าโลกาภิวัตน์โดยชี้ให้เห็นลักษณะที่โดดเด่นที่สุดบางอย่างของโลกาภิวัตน์ ผู้เขียนพินิจไปที่มิติเศรษฐกิจ มิติการเมือง และมิติวัฒนธรรมของกระบวนการโลกาภิวัตน์แต่ละมิติในเชิงลึก ผู้เขียนให้ข้อสรุปด้วยการถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกด้วยการเปรียบเทียบกับนิยามที่มีมาก่อนหน้าของคำว่าพลเมือง และให้ข้อพิจารณาว่าคำว่าความเป็นพลเมืองโลกอาจจะเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อโลกที่อยู่ภายใต้กระแสเปลี่ยนแปลงอยู่ในขณะนี้

คำสำคัญ: การศึกษาที่มีขอบเขตครอบคลุมทั้งโลก, ความเป็นพลเมืองโลก, โลกาภิวัตน์

Vol. 22
No. 1
Jan.
-
Apr.
2016

บทนำ

คำ 3 คำที่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจสังคมโลกในปัจจุบัน ได้แก่ global studies, globalization และ global citizenship ดังนั้น ในบทความนี้ ผู้เขียนจะสำรวจคำสามคำนี้โดยละเอียด โดยเริ่มจากข้อถกเถียงเกี่ยวกับการศึกษาที่มีขอบเขตครอบคลุมทั้งโลก หรือ global studies¹ ในฐานะเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่มีการเรียนการสอนอยู่ในสถาบันวิชาการต่างๆ ทั่วโลก หลังจากนั้นนำเสนอานิยามปฏิบัติการของโลกาภิวัตน์ (globalization) โดยอธิบายลักษณะบางอย่างที่เห็นชัดที่สุดของโลกาภิวัตน์ และพิจารณากระบวนการโลกาภิวัตน์ในมิติเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยแยกพิจารณาแต่ละมิติโดยละเอียดในส่วนสุดท้ายเป็นการถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก (global citizenship) โดยเปรียบเทียบกับนิยามแบบเก่าของพลเมือง (citizenship) และพิจารณาว่าพลเมืองโลกอาจจะทำหน้าที่ในฐานะตัวแสดงที่มีความสำคัญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน คำถามที่เราควรนำไปขบคิดหาคำตอบก็คือ 1) global studies เหมือนกับ/แตกต่างจากสาขาวิชาอื่นๆ อย่างไร? 2) อะไรคือความหมายที่แตกต่างหลากหลายของโลกาภิวัตน์? 3) โลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่ “ดี” หรือเป็นสิ่งที่ “ไม่ดี”? 4) โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ใหม่ หรือว่าโลกาภิวัตน์เป็นการเพิ่มขยายขอบเขตและความเร็วของกระบวนการต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และ 5) มโนทัศน์เรื่อง “พลเมืองโลก” แตกต่างจากความหมายแบบเก่าของ “พลเมือง” อย่างไร?

ทำไมจึงต้องมีโลกศึกษา?

คำว่า “ทั่วทั้งโลก” (global) ได้ถูกนำมาใช้กันมากในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น “สงครามต่อต้านการก่อการร้ายทั่วทั้งโลก” (the global war on terror) หรือ “การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศทั่วทั้งโลก” (the global climate change) เรากำลังมีความคุ้นชินมากขึ้นกับการมองประเด็นต่างๆ กิจกรรมต่างๆ กระบวนการต่าง จินตภาพต่างๆ ปัญหาต่างๆ และข้อยุติต่างๆ ใน

ลักษณะครอบคลุมทั่วทั้งโลกมากกว่าที่จะจำกัดอยู่แค่ระดับถิ่น (local) หรือระดับชาติ (national) ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารมีลักษณะครอบคลุมทั่วทั้งโลกมากกว่าที่ผ่านมา อินเทอร์เน็ต อีเมล บล็อกส์ อาร์เอส เอส ฟีด ดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ เว็บแคม และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบพกพานานาชนิด ช่วยให้มนุษย์ทั่วทั้งโลกสามารถติดต่อกันได้อย่างฉับพลันเป็นการทำลายกำแพง/อุปสรรคเรื่องเวลา (time) และพื้นที่ (space) ซึ่งแยกแบ่งปัจเจกบุคคลและชุมชนทั้งหลายออกจากกันในอดีต

ในปัจจุบัน การดำเนินธุรกิจมีลักษณะครอบคลุมทั้งโลก ขอให้ดูตัวอย่างของ Subaru ซึ่งเป็นบริษัทผลิตรถยนต์ รถยนต์จำนวนหนึ่งไม่มากนักของญี่ปุ่นได้ถูกนำเข้ามาในสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรกใน ค.ศ.1968 ในปัจจุบันเว็บไซต์ของบริษัทชื่อ “Subaru Global” (<http://www.subaru-global.com/>) เปิดเผยว่า แม้ว่าบริษัทแห่งนี้ยังคงมีสำนักงานใหญ่อยู่ในญี่ปุ่น แต่ขณะนี้บริษัทนี้มีฐานการผลิตจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วโลก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ยุโรป สิงคโปร์ และจีน และในขณะนี้ ปัญหาด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อมแพร่กระจายไปทั่วทั้งโลก มนุษย์บนดาวเคราะห์ที่มีชื่อว่าโลกกำลังให้ความสำคัญกับปัญหาเหล่านี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นทั่วโลกเป็นตัวอย่างสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อโลกทั้งใบ และเราสามารถรับมือกับปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ด้วยการประสานการทำงานในลักษณะครอบคลุมทั่วทั้งโลกเท่านั้น

สาขาวิชาที่มีชื่อว่าโลกศึกษา หรือ global studies ได้ปรากฏตัวขึ้นมาในบริบทของโลกที่เข้าสู่สภาวะโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน เมื่อบรรดานักวิชาการให้ความสนใจมากขึ้นกับการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งทำให้โลกหดตัวแคบลงอย่างรวดเร็ว และเพิ่มความเข้มข้นให้กับ การติดต่อกันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ในตอนแรกๆ นักวิชาการเหล่านี้ซึ่งพยายามทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ เหล่านั้น ได้มีแนวโน้มที่จะศึกษาภายในกรอบคิดของสาขาของตน (specific disciplines) แม้ว่าประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีลักษณะครอบคลุมทั้งโลก มีแนวโน้มที่จะอยู่นอกขอบเขต

ของสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง แนวศึกษาของแต่ละเฉพาะสาขาวิชาได้ถูกนำไปใช้ในลักษณะดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งประเภทรูปแบบเก่าของสาขาวิชาต่างๆ ในสถาบันการศึกษาสาขาวิชาต่างๆ ในสถาบันการศึกษาโดยโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาคือตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดของการแบ่งประเภทรูปแบบนี้และถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐาน/หลักการสำหรับการแบ่งออกเป็นคณะวิชาต่างๆ ภาควิชาต่างๆ รวมตลอดถึงการแบ่งประเภทผู้บรรยายประจำแต่ละสาขาวิชา สมาคมของแต่ละสาขาวิชา และวารสารเฉพาะของแต่ละสาขาวิชา เช่น คนที่ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ ก็มีแนวโน้มที่มองหางานทำในคณะรัฐศาสตร์ เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของสาขาวิชารัฐศาสตร์โดยใช้ภาษาและกรอบคิดทางทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับกันในแวดวงสาขาวิชารัฐศาสตร์ และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมรัฐศาสตร์ ดังนั้น เราจึงเห็นว่า นักวิชาการทั้งหลายมีแนวโน้มแต่แรกที่จะศึกษา/ทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ ผ่านกรอบคิดทางทฤษฎีและวิธีวิทยาเฉพาะของสาขาวิชาของตนเท่านั้น อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ผ่านมาหลายคนได้เริ่มให้เหตุผลที่น่ายกย่องอย่างมากที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบที่แตกต่างกันจำนวนมากของพลังต่างๆ และประเด็นปัญหาต่างๆ มากมายจนทำให้ไม่สามารถศึกษา/ทำความเข้าใจโดยผ่าน “เลนส์” ของสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่งโดยเฉพาะได้อีกต่อไป การตระหนักในเรื่องนี้ทำให้นักวิชาการหลายคนเริ่มข้ามพรมแดนของสาขาวิชาของตนออกไปศึกษาประเด็นปัญหาที่มีลักษณะ global ด้วยวิธีการใหม่ๆ และสร้างหลักสูตรและโครงการการศึกษา global studies โดยร่วมมือกับบรรดาเพื่อนนักวิชาการคนที่หลากหลายหลายคณะวิชา/ภาควิชา

ปัจจุบัน global studies กำลังสถาปนาตนเองเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่มีกรอบคิดทางทฤษฎีและวิธีวิทยาเป็นของตนเอง โดยมีสถาบันการศึกษา สมาคม การประชุมวิชาการ และการมอบปริญญาในระดับต่างๆ ให้กับผู้สำเร็จการศึกษา เกิดขึ้นทั่วโลกและอย่างรวดเร็วมากขึ้นนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ความพยายามในแวดวงวิชาการส่วนใหญ่ใน

การให้การยอมรับป้ายชื่อ “global studies” ได้พัฒนาขึ้นมาจากงานคิดที่ว่า สาขาวิชานี้มีลักษณะของการทำงานทั้งแบบพหุสาขาวิชา (*multidisciplinary*) และบูรณาการสาขาวิชา (*interdisciplinary*) กล่าวคือ global studies พยายามทำความเข้าใจโลกด้วยการมองจากมุมมองที่หลากหลาย (multidisciplinary) และนำเอาแง่มุมต่างๆ รวมตลอดถึงกรอบคิดทางทฤษฎีทั้งหลายของสาขาที่วิชาต่างๆ มาใช้ อย่างเช่น ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ปรัชญา และ เศรษฐศาสตร์ นอกจากนั้น global studies ยังหาทางที่จะเชื่อมโยงระหว่าง มุมมองที่แตกต่างกันเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อทำความเข้าใจว่า มุมมองที่แตกต่างกันของสาขาวิชาต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมุมมองที่แตกต่างกันของสาขาวิชาต่างๆ เหล่านี้จะสามารถถูกนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันในฐานะเป็นส่วนสำคัญขององค์รวมของ global studies ได้อย่างไร นักศึกษาและนักวิชาการด้าน global studies วิเคราะห์กระบวนการและการเปลี่ยนแปลง/การแปรสภาพทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบต่อ ไม่เพียงแค่อีกโลกทั้งหมดเท่านั้น แต่ยังมีต่อท้องถิ่นต่างๆ แต่ละแห่ง โดยเฉพาะ โดยที่กระบวนการและการเปลี่ยนแปลง/การแปรสภาพเหล่านั้น มีความสลับซับซ้อน และบางครั้งก็มีลักษณะขัดแย้งกัน นอกจากนั้น global studies โดยทั่วไปยังให้ความสำคัญโดยเฉพาะกับองค์ประกอบที่มีความหมายด้านศีลธรรมอย่างจริงจังซึ่งไม่เคยปรากฏให้เห็นชัดเจนในสาขาวิชาอื่นๆ จำนวนมาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลายต่อหลายครั้งที่เดียวที่นักศึกษาและนักวิชาการด้าน global studies แสดงตนออกมาอย่างเปิดเผยว่าพวกเขาพยายามหาทางเชื่อมโยงวิชาการกับการปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน นั่นคือ ความปรารถนาที่จะทำความเข้าใจประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วทั้งโลก (global issues) มีความเชื่อมโยงอย่างแยกกันไม่ได้กับความปรารถนาที่จะค้นพบวิธีการต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงโลกให้มีสภาพที่ดียิ่งขึ้น

Edward Kolodziej ผู้อำนวยการ Center for Global Studies แห่ง University of Illinois at Urbana-Champaign ให้เหตุผลว่า การสำรวจและ

การสร้างวิธีการใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรที่หลากหลายในโลก เป็นประเด็นหลักอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่างๆ ของ global studies Kolodzie ยังได้ชี้ให้เห็นถึงการแพร่ขยายของอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (WMD / weapons of mass destruction) โรคติดเชื้อไวรัส ภัยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน ล้วนเป็นตัวอย่างของ global issues ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทั้งการศึกษาและปฏิบัติการภายในกรอบของ global studies ทำนองเดียวกัน David Jacobson และ Ning Wang ศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ด้าน global studies ตามลำดับ แห่ง Arizona State University ได้ตั้งข้อสังเกตว่า คำถามและปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏในชั้นเรียนของ global studies ไม่ได้เป็นแค่มีลักษณะเป็นวิชาการ แต่ประเด็นต่างๆ อย่างเช่น สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม “กำลังสร้างสิ่งที่ท้าทายระดับโลก ซึ่งผลักดันให้จำเป็นต้องมี “การกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น” กล่าวโดยสรุป global studies เป็นสาขาวิชาที่ได้รับการออกแบบขึ้นมาเพื่อให้การศึกษาแก่คนที่สนใจหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้นกับทั้งโลกรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสร้างโลกที่ดีกว่า โครงการหลายโครงการทำให้เป้าหมายนี้ปรากฏชัดด้วยการแถลงอย่างจริงจังว่าสาขานี้จะต้องมุ่งมั่นสร้าง “พลเมืองโลก” (global citizens)² ให้ได้

เราหมายถึงอะไรกันแน่เมื่อเราพูดถึงโลกาภิวัตน์

global studies หรือโลกศึกษา ปรากฏตัวขึ้นมาในบริบทของโลกาภิวัตน์ และเพื่อเป็นทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้นจากโลกาภิวัตน์ แต่เรากำลังหมายถึงอะไรกันแน่เมื่อเราพูดถึงโลกาภิวัตน์? “โลกาภิวัตน์” เป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ แม้ว่าคำๆ นี้ได้ปรากฏเป็นครั้งแรกในพจนานุกรมเมื่อปี ค.ศ.1961 (*Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged* (Springfield, MA : Merriam, 1961) แต่ก็ไม่ค่อยมีการนำไปใช้กันจนถึงคริสต์ทศวรรษ 1980 เมื่อคำนี้ได้เริ่มปรากฏในงาน

เขียนทางวิชาการบ่อยครั้งมากขึ้น คำว่าโลกาภิวัตน์ได้มีการนำไปพูดกันทั่วไปในคริสต์ทศวรรษ 1990 และในปัจจุบันก็ได้มีการนำไปใช้ในสาขาวิชาต่างๆ ทั่วโลก ในแนวพินิจทางทฤษฎีต่างๆ รวมตลอดถึงในการนำไปใช้จัดประเภทของจุดยืนทางการเมือง แม้ว่าความแพร่หลายของคำว่าโลกาภิวัตน์ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน แต่คำๆ นี้ก็ยังมีความหมายกำกวมและ “ชวนทะเลาะ” บางทีสาเหตุน่าจะมาจากการที่คำๆ นี้ได้ถูกใช้ในหลายๆ ทางแตกต่างกันเพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน บางคนเชื่อว่าโลกาภิวัตน์มี “สิ่งที่ดี” ผ่องแผ้วอยู่ใน คนอื่นๆ กลับเชื่อว่าโลกาภิวัตน์มี “สิ่งที่เลว” ซ่อนเร้นอยู่ และคนอีกจำนวนหนึ่งก็ยืนยันว่า ขณะที่สิ่งที่อยู่ในโลกาภิวัตน์ไม่ได้ดีหรือเลว แต่มันก็สามารถมีผลกระทบทั้งในทางบวกและในทางลบ บางคนมองว่าโลกาภิวัตน์ก็คือกระบวนการสากลาณูวัตร์ (internationalization) ขณะที่คนอื่นๆ เชื่อว่า โลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่เดียวกันกับอัสตงคตานูวัตร์ (Westernization)³ บางคนมองโลกาภิวัตน์ในฐานะเป็นปรากฏการณ์ใหม่อันหนึ่งที่ถูกรับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีรูปแบบใหม่เป็นหลัก อย่างเช่น ดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ และอินเทอร์เน็ต ขณะที่คนอื่นๆ กลับมองว่าโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่เพิ่มขยายออกไปของกระบวนการที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติทั้งหมด

นักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชาได้ให้ความสนใจกับโลกาภิวัตน์ โดยสร้างคำนิยามของคำๆ นี้รวมตลอดถึงทฤษฎีเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ขึ้นมา ใช้สำหรับเฉพาะสาขาวิชาของตน Manfred B. Steger ศาสตราจารย์ด้าน Global Studies แห่ง the Royal Melbourne Institute of Technology ได้กำหนดความหมายเฉพาะของโลกาภิวัตน์ขึ้นมาโดยสังเคราะห์นิยามต่างๆ จำนวนหนึ่งของนักวิชาการที่มีชื่อเสียง⁴ ในทหระณะของ Steger “โลกาภิวัตน์หมายถึงชุดของกระบวนการทางสังคมที่มีหลายมิติ ซึ่งทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันและการแลกเปลี่ยนทางสังคม รวมตลอดถึงการทำให้การพึ่งพากันและการแลกเปลี่ยนทางสังคมดังกล่าวเพิ่มขยาย กระจายออกไป และมีความเข้มข้นขึ้น ขณะที่ในเวลาเดียวกันก็หล่อหลอมให้ผู้คนตระหนักมากขึ้นใน

ความเชื่อมโยงกันที่มีมากขึ้นระหว่างท้องถิ่นและสถานที่ที่ห่างไกลออกไป⁵ เนื่องจากนิยามของ Steger มีความซับซ้อนและมีหลายแง่มุม จึงจำเป็นต้องมีการนำเอาบางแง่มุมมาพิจารณาอย่างละเอียด

โลกาภิวัตน์ในฐานะชุดของกระบวนการทางสังคม

(Globalization as series of social processes)

ส่วนสำคัญอันแรกของนิยามของ Steger ก็คือว่าโลกาภิวัตน์ไม่ใช่เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ใช่กระบวนการเพียงอันเดียว หรือไม่ใช่องค์รวมที่มีเอกภาพ ทว่าโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยกระบวนการและปฏิบัติการที่หลากหลาย ต่อเนื่อง และเป็นอิสระต่อกัน สิ่งที่มีความสำคัญอีกเช่นกันก็คือ การตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการเหล่านี้มีลักษณะทางสังคม (เช่นกระบวนการเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ สมาชิกของสังคม แบบแผนการจัดระบบระเบียบสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม) นอกจากนี้ กระบวนการทางสังคมเหล่านี้มีลักษณะของการแผ่ขยายออกไป (generative) หมายความว่า กระบวนการทางสังคมเหล่านี้สร้างและแพร่ขยายเครือข่ายของการติดต่อกัน Steger ชี้ว่า เครือข่ายเหล่านี้ “สามารถเอาชนะอุปสรรคอันเกิดจากพรมแดนทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์แบบเก่า”

การสลายเส้นแบ่งที่มีอยู่เดิม⁶

นักวิชาการจำนวนหนึ่งใช้คำว่า การสลายเส้นแบ่งที่มีอยู่เดิม (deterritorialization) เพื่อชี้ให้เห็นถึงวิธีการต่างๆ ที่เครือข่ายของการติดต่อกันกำลังก้าวข้ามเขตแดนแบบเก่า คำว่าการสลายเส้นแบ่งที่มีอยู่เดิมชี้ให้เห็นความสำคัญของความคิดที่ว่า ในโลกที่มีลักษณะโลกาภิวัตน์ (globalizing world) นี้ กิจกรรมและการแลกเปลี่ยนทางสังคมจำนวนมากสามารถเกิดขึ้นได้ภายนอกพรมแดนทางภูมิศาสตร์ที่เคยตีกรอบจำกัดการกระทำดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่ง อาณาเขต (territory) ซึ่งหมายถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ถูก

กำหนดแน่นอนตายตัว ไม่ได้เป็นพื้นที่เพียงแห่งเดียวที่กิจกรรมทางสังคมเกิดขึ้นภายในนั้นอีกต่อไป ตัวอย่างเช่น Roland Robertson ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาแห่ง University of Pittsburgh ได้อธิบายเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ ว่าเป็น “การกระชับแน่นของโลก” (the compression of the world) ส่วน Malcolm Waters ซึ่งเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ (Professor Emeritus) ด้านสังคมวิทยาแห่ง University of Tasmania ประเทศออสเตรเลีย กล่าวถึงคำๆ นี้ว่าหมายถึง “กระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อการดำเนินกิจกรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้ลดน้อยถอยลง” อินเทอร์เน็ตเป็นตัวอย่างคลาสสิกอันหนึ่งของเทคโนโลยีที่ทำให้พื้นที่หมดความลงโดยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกับปัจเจกบุคคล/กลุ่มคนอื่นๆ ทั่วโลกในเวลาจริง โดยผ่านข้อความเสียง และภาพเคลื่อนไหว

การสลายเส้นแบ่งที่มีอยู่เดิมยังมีความหมายอีกด้วยว่าหมายถึงการที่ “ผู้คน การให้-การรับบริการ สินค้า เปิดกว้างให้กับทุกคนทั่วโลกที่เคลื่อนตัวไปในทิศทางเดียวกัน โดยผ่านวิธีการที่หลากหลายและสามารถทำได้อย่างรวดเร็วฉับพลันมากขึ้น” ตัวอย่างเช่น คุณอาจใช้ระบบออนไลน์เพื่อสั่งซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพาซึ่งมีต้นแบบอยู่ในเมืองคูเปอร์ติโน (Cupertino) มลรัฐแคลิฟอร์เนีย แต่ได้ถูกผลิตเป็นสินค้าจำนวนมากในเมืองฉางซู (Changshu) ประเทศจีน การติดต่อแบบออนไลน์ไปยังบริษัทเพื่อทราบข้อมูลมากขึ้นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นี้ อาจจะเชื่อมต่อกับบริษัทขายส่งที่ตั้งอยู่ห่างจากคุณด้วยระยะทางครึ่งโลกในเวลาไม่กี่นาทีหรือไม่กี่วินาทีหลังจากที่คุณคลิกเมาส์ที่ข้อความว่า “ซื้อเดี๋ยวนี้” (Buy Now) ภายในเวลา 2-3 วัน เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพาจะเดินทางมาถึงประตูบ้านของคุณจากมุมมองของผู้บริโภค กระบวนการนี้ดูเหมือนว่าเร็วและง่ายกว่าประสบการณ์ “ง่ายๆ” ของผู้บริโภคอันนี้ก็คือ ผลผลิตของเครือข่ายของเทคโนโลยีที่ซับซ้อน กระบวนการ และการแลกเปลี่ยนทั่วโลก ซึ่งกำลังสลายความสำคัญของโลกในแง่พื้นที่

การเชื่อมโยงกัน: ระดับท้องถิ่นและระดับโลก

คำนิยามของโลกาภิวัตน์ที่ Steger นำเสนอยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างระดับท้องถิ่นและระดับโลก ในโลกที่มีการติดต่อระหว่างกัน เหตุการณ์ต่างๆ และพลังต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลสามารถมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อความพยายามที่จะทำสิ่งต่างๆ ในท้องถิ่น บ่อยครั้งที่เดียวที่การเชื่อมโยงกันได้อย่างไม่คาดคิดปรากฏให้เห็น การเชื่อมโยงกันดังกล่าวบางอย่าง อาจจะมีผลกระทบในทางบวกสำหรับคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้อง แต่การเชื่อมโยงดังกล่าวอีกหลายอย่างที่มีผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากสำหรับคนกลุ่มหนึ่งหรือมากกว่านั้น



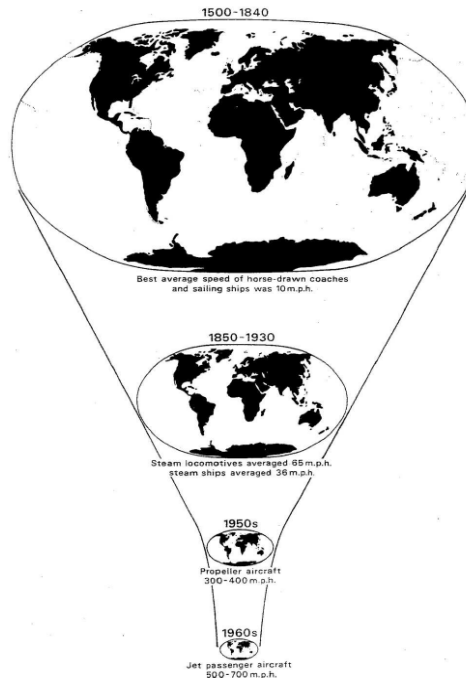
การเชื่อมโยงกันระหว่างความต้องการอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และสงครามกลางเมืองนองเลือดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก (Democratic Republic of Congo / DRC) เป็นตัวอย่างหนึ่งของโซกนาฏกรรมแบบนี้ ความเชื่อมโยงกันระหว่างสงครามและอิเล็กทรอนิกส์ (war and electronics) ได้ปรากฏตัวขึ้นมาเนื่องจาก DRC มีแหล่งทรัพยากรแร่ coltan มากถึง 80% ของแร่ประเภทนี้ทั้งหมดในโลก แม้ว่า coltan จะไม่ใช่ค่าที่คนทั่วไปรู้จักมากนัก ทว่าการผสมกันของแร่ columbite และแร่ tantalite (เรียกสั้นๆ ว่า coltan)

ได้กลายเป็นแร่ที่มีค่ามากที่สุดอย่างหนึ่งของโลก การสกัดแร่ coltan ทำให้เกิดแร่ tantalum ซึ่งเป็นผงโลหะที่นำไปใช้พัฒนาการผลิต capacitor ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญมากในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างเช่นโทรศัพท์มือถือและเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา เราอาจจะคิดไปว่า ความอุดมสมบูรณ์ของแร่ที่มีค่ามากที่สุดดังกล่าวจะสร้างผลประโยชน์ให้กับ DRC แต่โชคร้ายที่เหมือนแร่ coltan ได้ถูกยึดครองโดยกลุ่มกบฏที่กำลังจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล และรายได้จากแร่นี้ได้ถูกนำไปใช้สนับสนุนการก่อสงครามกลางเมืองที่สร้างความหายนะใน DRC ความขัดแย้งซึ่งได้เริ่มขึ้นในค.ศ.1998 ได้ล้างผลาญชีวิตคนเป็นจำนวนมากกว่า 4 ล้านคน แม้ว่าสันติภาพจะกลับคืนมาในค.ศ.2003 พร้อมกับการแต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราว (transitional government) ขึ้นมา แต่ดินแดนส่วนใหญ่ทางตะวันออกของประเทศยังคงไม่ปลอดภัย ซึ่งทำให้นักวิจัยหลายคนยังคงขนานนามดินแดนแถบนี้ว่า “วิกฤตด้านมนุษยธรรมที่เลวร้ายที่สุดของโลก” (the world's deadliest humanitarian crisis) นอกเหนือจากอัตราการเสียชีวิตที่น่าตกใจ การ “ล่า” แร่ coltan ได้ทำให้เกิดการผลิตที่อยู่ของคนจำนวนมาก เมื่อพวกเขาได้โจมตีหมู่บ้านหลายแห่งและได้ขับไล่ผู้คนหลายครอบครัวออกไปจากที่อยู่ของตน ทั้งนี้เพื่อเข้าไปฉวยใช้ประโยชน์จากที่ดินแถบนั้นที่อุดมไปด้วยแร่ coltan การทำเหมืองแร่ coltan ยังได้สร้างความพินาศให้กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงลดถึงการสังหารล้างเผ่าพันธุ์ กอริลล่าและการทำลายล้างธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติหลายแห่งของ DRC ความไร้ระเบียบที่เกิดขึ้นภายใน DRC ยังเปิดโอกาสให้หลายๆ ประเทศเพื่อนบ้านบุกรุกข้ามพรมแดนของ DRC เพื่อ “ล่า” แร่



โทรศัพท์มือถือเป็นนวัตกรรมที่นำมหัศจรรย์แต่ลองมองเข้าไปข้างใน คุณจะเห็นเลือดอยู่ในอุปกรณ์

ชนิดนี้เพื่อผลประโยชน์ของชาติตน ตัวอย่างเช่น ระวันดาได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเนื่องจากประเทศนี้ได้เข้าไปปล้นชิงสินทรัพย์อันมีค่ามหาศาลของ DRC



คงเป็นเรื่องยากเอาการทีเดียวที่จะค้นหาร่องรอยเหมืองแร่ coltan ของพวกขบถและของกองทหารต่างชาติใน DRC เนื่องจากกระบวนการอันซับซ้อนและยกย่อนของบริษัทที่ผลิตแร่ coltan โรงงานผลิต capacitor และโรงงานประกอบอุปกรณ์ high-tech ผลก็คือ เป็นไปไม่ได้อีกเช่นกันที่จะยืนยันอย่างมีน้ำหนักว่า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่คุณใช้อยู่ทุกวันนี้หรือที่คุณกำลังคิดจะซื้อนั้น เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนใน DRC หรือไม่อย่างไรก็ดี ไม่ต้องสงสัยแม้แต่น้อยว่า ความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อ

ผลิตภัณฑ์ high-tech ได้ช่วยให้พวกเขามีเงินไปใช้เพื่อสร้างความขัดแย้ง และสงครามซึ่งล้างผลาญชีวิตผู้คน สัตว์และทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมโหฬาร ใน DRC

เวลาที่กระชับแน่น (Compressing Time)

ประเด็นสำคัญอีกอันหนึ่งที่มีมีการถกเถียงกันในแวดวงนักวิชาการ ด้าน globalization ก็คือ “การกระชับแน่นของเวลา” (the compression of time) โลกาภิวัตน์นั้นบั่นทอน/บดสลายไม่เพียงพรมแดนเชิงพื้นที่แบบเก่า (traditional spatial boundaries) เท่านั้น แต่ยังบั่นทอน/บดสลายพรมแดนเชิงเวลา (temporal) อีกด้วย หมายความว่าถึงอัตราเร็วที่เพิ่มขึ้นของการกระทำกิจกรรมทางสังคม ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีด้านการติดต่อสื่อสารและการขนส่งที่รวดเร็วขึ้นเป็นทำให้เกิดการกระชับของเวลา โดยช่วยให้เกิด “การไหลเวียนและการเคลื่อนย้ายได้อย่างรวดเร็วของคน ข้อมูลข่าวสาร ทุน และสินค้า” (Scheuerman, 2006)

กฎของ Moore เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของความเร็วแบบนี้โดยชี้ให้เห็นภาพว่าการกระชับแน่นของพื้นที่และเวลา (the compression of space and time) มักถูกนำมาเชื่อมโยงกันใน ค.ศ.1965 Gordon E. Moore ผู้ร่วมก่อตั้ง Intel ได้ทำนายว่า จำนวนของทรานซิสเตอร์ (transistors) ที่สามารถนำไปติดตั้งบนชิป (chip) หนึ่งตัว จะเพิ่มขึ้นหนึ่งเท่าทุกปี ใน ค.ศ.1975 Moore ได้ปรับคำทำนายของเขาให้ใกล้เคียงความเป็นจริงเป็นทุกๆ 2 ปี และคำทำนายนี้ยังคงเป็นหลักการสำคัญของอุตสาหกรรมสารกึ่งตัวนำหรือเซมิคอนดักเตอร์ (semiconductor)⁷ ความพยายามที่จะเพิ่มจำนวนทรานซิสเตอร์บนชิปหนึ่งตัว นอกจากจะหมายความว่า ตัวทรานซิสเตอร์เองนั้นจะมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ แล้ว ยังมีความหมายอีกว่า พลังในการประมวลผล (processing power) จะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย อันที่จริงคอมพิวเตอร์ นอกจากจะมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ แล้ว ยังมีความเร็วในการประมวลผลข้อมูลมากขึ้นในอัตราที่น่าตกใจอีกด้วย ผลที่ตามมาคือช่วยเปิดโอกาสให้ข้อมูลข่าวสารสามารถไหลเวียนไปรอบโลกในเวลาไม่กี่นาที ข่าว การติดต่อ

เป็นการส่วนตัว รวมตลอดถึงการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการล้วนทำได้
อย่างรวดเร็วมากขึ้นเช่นกัน

โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ใหม่หรือเป็นเรื่องเก่าที่เอามาเล่ากันใหม่?

เห็นได้ชัดว่า อัตราเร็วที่เพิ่มขึ้นตามที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นผลโดยตรง
จากพัฒนาการของเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ได้เพิ่มความ
เข้มข้นและขยายขอบเขตของการติดต่อและการพึ่งพากัน นับตั้งแต่ที่ อิน
เทอร์เน็ตมีความสำคัญมากขึ้นในคริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อย่างไร
ก็ดี นักวิชาการจำนวนไม่น้อยริบหรี่ให้เห็นว่า แม้ว่าเทคโนโลยีซึ่งเพิ่มความ
รวดเร็วให้กับโลกาภิวัตน์ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ก็นั้นถือว่าเป็นเรื่องใหม่ ทว่า
กระบวนการโลกาภิวัตน์มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมากกว่านี้ เราสามารถ
สืบสาวที่มาของกระบวนการ โลกาภิวัตน์ย้อนหลังกลับไปไกลแค่ไหน?
ประเด็นนี้ยังคงเป็นคำถามที่เปิดกว้างมาก คำตอบคงขึ้นอยู่กับว่า เราสนใจ
ที่จะย้อนกลับไปกี่ประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนย้ายคน เครือข่ายทางสังคม
และนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีในช่วงไหน

หลักไมล์ที่กำหนดโลกาภิวัตน์ ในช่วงแรกเริ่มก็คือ การตั้งถิ่นฐานของ
มนุษย์ใน 5 ทวีปครบทั้งหมด ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของมนุษย์เมื่อประมาณ
1,200 ปีที่แล้ว เมื่อชนเผ่าเร่ร่อนเร่ที่ยังชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์
(hunters-gatherers) สามารถเดินทางไปถึงยังดินแดนปลายสุดของของ
อเมริกาได้ อันเป็นผลทำให้เกิด “การตั้งรกรากของมนุษย์กระจายอยู่ทั่วโลก”
(Steger, 2003, 20) การค้นพบวิธีเขียนตัวหนังสือในช่วงระหว่าง 3,500 - 2,000
ก่อนคริสตกาล และการประดิษฐ์ล้อเลื่อนเมื่อประมาณ 3,000 ก่อนคริสตกาล
มักถูกอ้างอยู่บ่อยๆ ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ของ
โลกาภิวัตน์ เนื่องจากทั้งสองเหตุการณ์นี้เป็นพัฒนาการที่สำคัญยิ่งที่ช่วยให้
ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นไปได้
สะดวกขึ้น

พัฒนาการของโลกาภิวัตน์ด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญได้แก่ การสถาปนา

เส้นทางการค้า อย่างเช่น เส้นทางสายไหม (the Silk Road) ซึ่งเชื่อมโยงจักรวรรดิจีนและจักรวรรดิโรมันเข้าด้วยกัน และพัฒนาการของเรือซึ่งสามารถเดินทางในมหาสมุทรได้เป็นระยะทางไกลๆ จนทำให้สามารถสถาปนาเครือข่ายทางการค้าขึ้นในภูมิภาคบางภูมิภาคที่มีประชากรหนาแน่นอย่างเช่น ยุโรป เอเชีย และแอฟริกา ในทางกลับกัน เส้นทางการค้าเหล่านี้กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนย้ายคนที่ส่งผลให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในเมืองต่างๆ ที่เป็นศูนย์กลางการค้าๆ

นักวิชาการอีกจำนวนหนึ่งชี้ไปที่ช่วงต้นของยุคใหม่ (the Early Modern Period) ตั้งแต่ ค.ศ.1500 - 1750 ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของ globalization ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ พระราชาหลายคนในยุโรปทรงออกพระราชทรัพย์เพื่อสนับสนุนการเดินทางออกไปสำรวจ "NEW WORLDS" และการสร้างสถานีการค้า ซึ่งเป็นรากฐานของลัทธิล่าอาณานิคม (colonialism) ช่วงต้นของยุคใหม่ยังได้ถูกกำหนดโดยพัฒนาการของระบบรัฐ-ชาติ (nation-state system)⁸ และการติดต่อกันระหว่างรัฐต่างๆ ในเวลาต่อมา การเข้าไปตั้งถิ่นฐานของคนยุโรปในอเมริกาทั้งสองทวีปได้วางรากฐานให้กับอุตสาหกรรมและการขยายตัวของการค้า นวัตกรรมด้านการขนส่งและการติดต่อสื่อสาร เช่น รถไฟและโทรเลข ยิ่งช่วยแพร่ขยายและเพิ่มความรวดเร็วให้กับ globalization ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในที่สุด รูปแบบต่างๆ ของสื่อมวลชนในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรศัพท์ และนิตยสาร ได้พัฒนาขีดความสามารถในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังคนหลายล้านคน ซึ่งถือเป็นการกระชับแน่นของเวลาและพื้นที่อย่างเห็นได้ชัด

นอกเหนือจาก ความก้าวหน้าอย่างมากทางด้านเทคโนโลยีแล้ว สงครามโลกทั้งสองครั้งที่สร้างความหายนะยังเป็นลักษณะสำคัญของคริสต์ศตวรรษที่ 20 และได้สะท้อนให้เห็นสำนึกของเราในเรื่องการติดต่อกันอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าจะเป็นด้านมืดก็ตาม สงครามเย็น (the Cold War) ซึ่งเกิดขึ้นทันทีที่หลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติ ยิ่งสะท้อนให้เห็นการติดต่อกันระหว่าง

กันของพวกเราชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างภาพปีศาจของการมุ่งทำลายล้างทั่วดาวเคราะห์ที่ชื่อโลกดวงนี้ ไม่มีครั้งใดก่อนหน้านี้ที่ความตึงเครียดทางการเมืองและอุดมการณ์ระหว่างสองกลุ่มประเทศ ในกรณีนี้คือระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต จะสร้างภัยคุกคามให้กับอนาคตของมนุษยชาติและความปลอดภัยของดาวเคราะห์ดวงนี้

เห็นได้ชัดว่า กระบวนการต่างๆ ของโลกาภิวัตน์สามารถสับย้อนกลับไปได้ไกลเท่าที่เราต้องการเพื่อพิจารณาการไหลเวียนของการเคลื่อนย้ายคนและการประดิษฐ์คิดค้นด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนา เพิ่มขยาย และแพร่กระจาย การติดต่อกันทางสังคมและการกระชับแน่นของเวลาและพื้นที่ ดังนั้น มุมมองที่นักวิชาการบางคนยอมรับโลกาภิวัตน์ว่ามีความเป็นมายาวนานพอๆ กับมนุษยชาตินั้น มีความสำคัญเนื่องจากมุมมองแบบนี้ยอมรับว่า กระบวนการต่างๆ ของโลกาภิวัตน์คลี่คลายขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป และกระบวนการต่างๆ นี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน

อย่างไรก็ดี เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องตั้งข้อสังเกตด้วยว่า การตระหนักรู้ทางสังคมที่เพิ่มขึ้นที่มีต่อกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันนั้น ได้เริ่มปรากฏตัวพร้อมกับการเกิดขึ้นของทุนนิยมอุตสาหกรรม (industrial capitalism) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 นักเขียนจำนวนหนึ่งอย่างเช่น Karl Marx, Henry Adams และ John Dewey ได้พูดถึงวิธีการต่างๆ ที่ระยะห่าง (distance) พื้นที่ (space) เวลา (time) และการติดต่อสื่อสาร (communication) ได้กำลังถูกแปรสภาพโดยบรรดาเทคโนโลยีใหม่ๆ ในคริสต์ทศวรรษ 1960 การตระหนักรู้ดังกล่าวได้เข้มข้นมากขึ้น ดังปรากฏในการนำเอาคำว่า “หมู่บ้านโลก” (global village) ของ Marshall McLuhan มาใช้อย่างกว้างขวาง ในหนังสือชื่อ The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man ของ Marshall McLuhan เมื่อ ค.ศ.1962 McLuhan ได้ชี้ให้เห็นว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้บดสลายพื้นที่และเวลารวมตลอดถึงทำให้เกิดสำนึกของความสามารถในการติดต่อกันทางสังคมอย่างกว้างขวางในระดับโลก และนั่นก็หมายความว่า เป็นการทำให้ขนาด

ของโลกหดแคบลงเหลือเท่ากับหมู่บ้าน แม้ว่าหลังจากนั้นเป็นต้นมา หลายคนได้ใช้คำว่า “หมู่บ้านโลก” ในทางบวก แต่ตัว McLuhan เองกลับมองคำนี้ในทางลบ โดยกล่าวเตือนว่า “ลักษณะของการพึ่งพากันของหมู่บ้านโลกที่ถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีมีศักยภาพที่จะนำไปสู่การก่อการร้ายและลัทธิเบ็ดเสร็จนิยม”⁹ (McLuhan, 1962, 23, 31)

เห็นได้ชัดว่า การตระหนักรู้และการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ไม่ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ในขณะนั้นอย่างใดนัก นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ได้เร่งอัตราเร็วขึ้นอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การเร่งอัตราเร็วดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่ความเข้มข้นอย่างเห็นได้ชัดของการตระหนักรู้ในความเป็นองค์กรร่วมของโลกและการติดต่อกันระหว่างพื้นที่ที่อยู่ไกลออกไปและท้องถิ่น เหตุการณ์สำคัญๆ ของมุมมองในปัจจุบันที่มีต่อโลกาภิวัตน์ได้แก่ การเปิดตัวคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลหรือพีซี (Personal Computer / PC) ที่ชื่อ IBM เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.1981 และการสร้าง WWW (World Wide Web) โดย Sir Tim Berners-Lee ใน ค.ศ.1989

มิติต่างๆ ของโลกาภิวัตน์

เพื่อที่จะขยายความเข้าใจของเราที่มีต่อโลกาภิวัตน์ เราคงต้องเอาตัวเองออกมาจากค่านิยมทั่วไป แล้วพิจารณาอย่างใกล้ชิดที่กระบวนการต่างๆ ที่แตกต่างกันซึ่งโลกาภิวัตน์ครอบคลุม หัวข้อต่างๆ ที่จะพูดถึงต่อไปนี้เป็น การนำเสนอภาพกว้างๆ เกี่ยวกับกรอบคิดทางทฤษฎีบางกรอบ ประเด็นต่างๆ บางประเด็น และคำต่างๆ บางคำซึ่งเป็นลักษณะของการวิเคราะห์โลกาภิวัตน์ ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม แม้ว่าแต่ละมิติของโลกาภิวัตน์มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบโดยทั่วไปของโลกาภิวัตน์ ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้น แต่การแยกมิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของโลกาภิวัตน์ออกมาพิจารณา จะช่วยให้เราเข้าใจมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับวิธี

การต่าง ๆ ซึ่งพลังทั้งหลายอันมีความซับซ้อนโดยที่พลังเหล่านี้ทั้งทำงานโดยตัวมันเองเป็นอิสระจากกันและทำงานร่วมกัน¹⁰

มิติเศรษฐกิจ

เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ.1999 ผู้ประท้วงจำนวนหลายพันคนได้เดินไปตามถนนต่างๆ ในเมือง Seattle มลรัฐ Washington เพื่อมุ่งหน้าไปสู่ Washington State Convention and Trade Center บรรดานักเคลื่อนไหวจากทั่วโลกซึ่งเป็นตัวแทนของผลประโยชน์อุดมการณ์อันหลากหลาย รวมถึงตลอดถึงเป็นตัวแทนขององค์กรต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับระหว่างชาติ ได้แก่องค์กรด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค นักศึกษา และกลุ่มศาสนา ได้เดินจากทิศทางต่างๆ เพื่อมุ่งหน้าพร้อมกันไปยังศูนย์กลางการประชุม ผู้ประท้วงจำนวนหนึ่งได้ยึดสี่แยกที่จะไปยังสถานที่ประชุม แล้วเป้าหมายของคนกลุ่มนี้คืออะไรกัน? เป้าหมายก็คือเพื่อประท้วงและขัดขวางการประชุมระดับรัฐมนตรีขององค์การการค้าโลกหรือ WTO (the World Trade Organization Ministerial Conference) ไม่ให้ผู้แทนจำนวนประมาณ 5,000 จากมากกว่า 135 ชาติ ออกจากโรงแรมที่พักเพื่อเดินทางไปยังศูนย์กลางการประชุม (Aaronson 2001, 1) หลังจากนั้นไม่นาน การประท้วงก็ยกระดับเป็นความรุนแรง เมื่อตำรวจได้ฉีด pepper spray, tear gas, stun grenades และในที่สุดก็ได้ยิง rubber bullets ไปยังกลุ่มผู้ประท้วง เพื่อเปิดทางให้ให้ผู้แทนของชาติต่างๆ ได้เดินผ่านเครื่องกีดขวางไปยังสถานที่ประชุม สถานการณ์เลวร้ายลงจนกลายเป็นการจลาจลเมื่อบรรดาวัยรุ่นแต่กายชุดดำซึ่งมีรายงานว่าวัยรุ่นเหล่านี้เป็นพวก anarchists ได้เริ่มทำลายกระจกของอาคารต่างๆ และข้าวของในร้านต่างๆ ที่อยู่ตามเส้นทางผ่าน ผู้ประท้วงบางคนได้พยายามห้ามปรามและหยุดยั้งการก่ออาชญากรรมด้วยทำลายข้าวของของคนอื่น ขณะที่ผู้ประท้วงคนอื่นๆ กลับเข้าร่วมการก่อความรุนแรงด้วยการขว้างบรรทุกขนาดใหญ่หลายคันฝ่าเครื่องกีดขวางแล้วจุดไฟเผา Paul Schell นายกเทศมนตรีนคร Seattle ได้ประกาศสภาวะฉุกเฉิน (curfew) และได้ประกาศให้ถนนจำนวน 50 สาย

เป็นเขตห้ามเข้าไปทำการประท้วง (No-Protest Zone) อย่างไรก็ดี การผู้ประท้วงได้ดำเนินต่อไปอีกหลายวัน ทำให้จำนวนผู้ถูกจับกุมมากถึง 600 คน และประมาณการว่าทรัพย์สินมูลค่ามากถึง 3 พันล้านเหรียญอเมริกันได้รับความเสียหาย (Talvi, 2000)

คงไม่ใช่เรื่องของจำนวนของผู้ประท้วงที่มีมากกว่า 40,000 คน และความรุนแรงที่เกิดขึ้นตามมาเท่านั้น ที่สร้างความประหลาดใจให้กับคนจำนวนมากในสหรัฐอเมริกา แต่ยังเป็นเรื่องของเป้าหมายในการประท้วงอีกด้วย นั่นคือ WTO ซึ่งทำให้คนจำนวนมากต้องขบคิดทบทวนกันอย่างหนัก ตามที่นิตยสาร Newsweek ได้ตั้งข้อสังเกตในเวลาไม่กี่วันหลังการจลาจลว่า “ก่อนหน้าสัปดาห์ที่แล้ว คนอเมริกันไม่มากนักที่เคยได้ยินชื่อ WTO มีหน้าซ้ำคนแทบไม่กี่คนในจำนวนนี้ยังมอง WTO ว่าเป็นแค่หน่วยงานขนาดเล็กๆ ของรัฐที่มีสำนักงานอยู่ในเจนีวาซึ่งสหรัฐอเมริกาและชาติอื่นๆ อีก 134 ชาติตั้งขึ้นมาเมื่อ 5 ปีที่แล้วเพื่อดูแลการค้าระดับโลก” (Klee et al., 1999, 6, 30)¹¹

พาดหัวข่าวของสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการจลาจลครั้งนั้น ทำให้เห็นแง่มุมต่างๆ ทางเศรษฐกิจของโลกาภิวัตน์ได้ปรากฏขึ้นในการรับรู้ของคนอเมริกันทั่วไปเป็นครั้งแรก และทำให้หลายคนอยากรู้ว่า 1) โลกาภิวัตน์คืออะไรกันแน่ และทำไมผู้ประท้วงทั้งหลายจึงต่อต้านโลกาภิวัตน์? 2) อะไรคือสถาบันที่มีความเร้นลับ อย่างองค์การการค้าโลก (WTO), กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก (World Bank) ซึ่งมีการพูดถึงอย่างต่อเนื่อง? และ 3) มีปัญหาอะไรที่หนักหนากับการค้าเสรี?

รากเหง้าทางประวัติศาสตร์

ของโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แม้ว่าบรรดานักเคลื่อนไหวที่ Seattle มาจากกลุ่มที่หลากหลาย หลายกลุ่มได้กำลังประท้วงพลังต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่บริษัทข้ามชาติ (MNCs / multinational corporations) สถาบันเศรษฐกิจระดับโลก อย่างเช่น WTO, IMF และ World Bank รวมตลอดถึงนโยบาย

ด้านเศรษฐกิจระดับโลก อย่างเช่น การค้าเสรี (free trade) ซึ่งบรรดาผู้ที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ว่า สถาบันเหล่านี้ได้แพร่กระจายนโยบายดังกล่าวออกไปครอบงำชาติกำลังพัฒนาทั้งหลาย โดยที่ชาติเหล่านี้เป็นผู้ “จ่ายราคา” ให้กับหายนะที่เกิดกับสิ่งแวดล้อม รวมตลอดถึงความยากจน

ที่มาโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจตามที่เรารู้จักทุกวันนี้ สามารถสืบย้อนกลับไปได้ที่การประชุมด้านเศรษฐกิจภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษซึ่งได้จัดให้มีขึ้นในช่วงเวลาหลายเดือนก่อนการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง การประชุมด้านการเงินและการคลังของสหประชาชาติ (The UN Monetary and Financial Conference) ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันทั่วไปในชื่อของ The Bretton Woods Conference ซึ่งได้จัดให้มีขึ้น ณ สถานตากอากาศบนเขาของเมือง Bretton Woods มลรัฐ New Hampshire ระหว่างวันที่ 1-22 กรกฎาคม ค.ศ. 1944 การประชุมด้านเศรษฐกิจซึ่งมีผู้แทนจำนวนมากกว่า 700 คนจาก 44 ชาติพันธมิตร เข้าร่วมประชุม มีเป้าหมายที่จะสถาปนาระบบของกฎเกณฑ์ สถาบัน และกระบวนการซึ่งจะสามารถช่วยรื้อฟื้นและจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ป้องกันไม่ให้เกิดความระส่ำระสายทางด้านการเงินที่เคยเกิดขึ้นในช่วงเวลาระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้งขึ้นซ้ำอีก บรรดาผู้ที่กำหนดกรอบและเป้าหมายของการประชุมมีความเชื่อว่า นโยบายเศรษฐกิจในช่วงเวลาระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้งมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง คนเหล่านี้ให้เหตุผลว่า การให้ความสำคัญแต่เฉพาะเป้าหมายของชาติและการไม่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะเป็นวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้นได้นำไปสู่การกำหนดภาษีศุลกากร (tariffs) ในอัตราสูงและการลดมูลค่าของเงิน (the devaluation of currencies) อันเป็นผลจากการดำเนินความพยายามที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ในทางตรงข้ามนโยบายเหล่านี้ไม่เพียงทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดสงครามระหว่างชาติต่างๆ อีกด้วย

ในทฤษฎีของ Harry Dexter White นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการคลังสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบทบาทอย่างมากร่วมกับ John Maynard Keynes ในการกำหนดกรอบการประชุม Bretton Woods นั้น ช่วงเวลาระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้งได้แสดงให้เห็นว่า “การไม่มีความร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจในระดับสูงระหว่างชาติต่างๆ ที่เป็นผู้นำจะมีผลทำให้เกิดสงครามทางด้านเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นสาเหตุของสงครามทางด้านการทหารในขนาดที่กว้างขวางกว่าที่เคยเป็น” (Pollard, 1985, 8)¹² ประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมการประชุมได้เห็นพ้องต้องกันว่า ระบบเศรษฐกิจระหว่างชาติ “ที่เปิดกว้าง” รูปแบบใหม่ (a new “open” international economic system) จำเป็นต้องถูกสร้างขึ้นมา ระบบ “ที่เปิดกว้าง” นี้ จะมีลักษณะของการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราต่ำกว่า (lower tariffs) และการสถาปนาระบบการเงินระหว่างประเทศ (international monetary system) ขึ้นมา ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคที่มีต่อการค้า อย่างไรก็ตาม บรรดาผู้เข้าร่วมประชุมยังเห็นพ้องต้องกันอีกด้วยว่า ระบบรูปแบบใหม่นี้ไม่ควรเป็นรูปแบบของเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ (economic liberalism) ที่เรียกว่า laissez-faire ซึ่งเป็นระบบที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ ไม่เข้ามาแทรกแซงในเศรษฐกิจแบบตลาด (market economy) อย่างไรก็ตาม สำนักคิดทางด้านเศรษฐกิจของ Keynes ที่กำลังได้รับความนิยม ได้เสนอ “เศรษฐกิจแบบผสม” (mixed economy) ซึ่งทั้งรัฐและภาคเอกชนมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น ระบบรูปแบบใหม่นี้จึงครอบคลุมเรื่องของการสถาปนาระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทำหน้าที่จัดระบบระเบียบให้กับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ บรรดาสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมยังเห็นพ้องกันในเรื่องของระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา (monetary exchange system) ที่มีเสถียรภาพมากขึ้น ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้มูลค่าเงินทั้งหมดที่ต้องอิงอยู่กับมูลค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกา

การประชุม Bretton Woods ได้วางรากฐานให้กับสถาบันทางด้าน

เศรษฐกิจระหว่างประเทศที่จะถูกสร้างขึ้นใหม่ 3 สถาบัน (Three New International Economic Institutions) ซึ่งจะมีอิทธิพลอย่างมหาศาลต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศ สถาบันทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศสถาบันแรกคือ The International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) ซึ่งในปัจจุบันเป็นหนึ่งในห้าสถาบันหลักของ The World Bank Group ซึ่งได้ถูกออกแบบขึ้นมาในตอนแรกเพื่อให้กู้ยืมเงินเพื่อสนับสนุนการบูรณะยุโรปหลังสงครามโลก ต่อมาสถาบันนี้ได้มีบทบาทในการให้กู้ยืมเงินแก่บรรดาประเทศกำลังพัฒนาเพื่อกระตุ้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ (economic development) สถาบันทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศสถาบันที่สองคือ The International Monetary Fund (IMF) ได้ถูกสถาปนาขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบระบบการเงินระหว่างประเทศ หรือพูดให้เฉพาะเจาะจงลงไปก็คือ จัดระบบและสร้างเสถียรภาพให้กับอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา ในคริสต์ทศวรรษ 1970 IMF ได้ขยายบทบาทของสถาบันและได้เริ่มขยายการให้กู้ยืมเงินระยะสั้นแก่ประเทศต่างๆ ที่มีปัญหาด้านดุลชำระเงิน และสถาบันทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศสถาบันที่สามคือ The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) ซึ่งได้พัฒนาเป็น The World Trade Organization (WTO) ใน ค.ศ.1995 ซึ่งเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่กำหนดและบังคับใช้กฎระเบียบต่างๆ ที่ควบคุมบรรดาข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Agreements)

ลัทธิเสรีนิยมใหม่

ระบบ Bretton Woods ได้สถาปนารูปแบบของทุนนิยมที่อยู่ภายใต้การควบคุมอันหนึ่ง (a controlled form of capitalism) ขึ้นมา ซึ่งได้ถูกใช้กันมาจนถึงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 ใน ค.ศ.1971 จากความพยายามที่จะดำเนินการตอบโต้พลังต่างๆ ซึ่งกำลังบั่นทอนความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดี Nixon ได้ล้มเลิกมาตรฐานทองคำ (the gold standard) โดยปล่อยให้มูลค่าเงินดอลลาร์ลอยตัว ในคริสต์ทศวรรษ 1970 จึงเป็นช่วงเวลาของความไร้เสถียรภาพที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น

เงินเฟ้อ (inflation) การเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับต่ำ (low level of economic growth) การว่างงานในอัตราสูง (high employment) และวิกฤตด้านพลังงาน (energy crises) ในคริสต์ทศวรรษ 1980 ระบบ Bretton Woods ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Keynes ที่เน้นการแทรกแซง (Keynesian interventionism) นั้น ได้ถูกท้าทายมากขึ้นในอังกฤษและในสหรัฐอเมริกา โดยนายกรัฐมนตรี Margaret Thatcher และประธานาธิบดี Ronald Reagan ตามลำดับ โดยผู้นำทั้งสองคนนี้เป็นผู้การสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อสิ่งที่หลายต่อหลายครั้งถูกเรียกว่าเป็น “ลัทธิเสรีนิยมใหม่” (neoliberalism)

คำว่า “เสรีนิยมใหม่” หรือ “neoliberalism” หมายถึง การเคลื่อนไหวทางการเมือง (political movement) ที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเศรษฐกิจเสรีนิยมคลาสสิก (classical liberal economic theories) ซึ่งนำเอาลัทธิเสรีนิยมทางด้านเศรษฐกิจมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเสรีภาพทางการเมือง ลัทธิเสรีนิยมใหม่ชี้ให้เห็นว่าการควบคุมเศรษฐกิจของของรัฐบาล นอกจากไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ยังทำให้เกิดการคอร์รัปชัน นโยบายต่างๆ ที่วางอยู่บนพื้นฐานของลัทธิเสรีนิยมใหม่ ได้แก่ การลดขนาดของรัฐบาล (downsizing government) การโอนวิสาหกิจของที่เป็นของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการ (privatizing public or state-owned enterprises) การยกเลิกกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อเศรษฐกิจ (deregulating the economy) การยกเลิกภาษี (cutting taxes) การขยายตลาดระหว่างประเทศ (expanding international markets) และการกำจัดอุปสรรคต่างๆ ที่มีต่อการค้าทั่วทั้งโลก (removing barriers to global trade) (Steger, 2003, 3941)

การค้าเสรีและบรรษัทข้ามชาติ

นโยบายต่างๆ แนวเสรีนิยมใหม่ซึ่งให้ความสำคัญอย่างมากกับการค้าเสรี มีผลต่อโลกาภิวัตน์ด้านการค้าและการเงิน ซึ่งปรากฏต่อหน้าต่อตาเราในขณะนี้ อันที่จริง การค้าเสรีได้กลายเป็นคำยอดฮิตที่สุดคำหนึ่งที่พูดถึงเศรษฐกิจโดยทั่วไปซึ่งปรากฏตัวพร้อมกับโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจ บรรดาข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้า (trade-liberalization agreements) ทั้ง

ในระดับภูมิภาคและในระดับโลก อย่างเช่น NAFTA และ GATT ได้ผลักดันให้มีการลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างชาติต่าง ๆ

บรรดาผู้ให้การสนับสนุนการค้าเสรีให้เหตุผลว่า การกำจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทางการค้าช่วยเพิ่มความมั่งคั่งทั่วทั้งโลก รวมตลอดถึงทำให้ทางเลือกของผู้บริโภคมีมากขึ้น และทำให้เกิดความมั่นคงและสันติภาพทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ชะนิกเศรษฐศาสตร์บางคนยังคงยืนยันว่า การค้าเสรีช่วยเพิ่มมาตรฐานชีวิตให้กับคนจำนวนมากในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ผู้ที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์หลายคนอ้างงานศึกษาจำนวนหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นว่า ช่องว่างระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจนก็กว้างขวางมากขึ้นมากกว่าที่จะหดแคบลง คนที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้อ้างว่า การค้าเสรีได้เปิดโอกาสให้ชาติที่พัฒนาแล้วทั้งหลายขูดรีดบรรดาชาติต่าง ๆ ที่กำลังพัฒนา ทำลายอุตสาหกรรมของท้องถิ่น และได้เผยให้เห็น “การออกมาเคลื่อนไหวประท้วงของขบวนการเคลื่อนไหวของพลเมืองทั่วโลกในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา เพื่อปกป้องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญยิ่ง” (Nader, 1993, 1) คนที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์อีกจำนวนหนึ่งเชื่อว่า การค้าเสรีทำร้ายชาติที่พัฒนาแล้วด้วยเช่นกัน โดยกระตุ้นให้บริษัทขนาดยักษ์ทั้งหลายหันต้นทุนให้ต่ำลงและเพิ่มผลกำไรด้วยการเคลื่อนย้ายการผลิตไปยังประเทศต่าง ๆ ที่พวกตนสามารถจ่ายค่าจ้างในอัตราที่ต่ำมาก รวมตลอดถึงสามารถหลีกเลี่ยงมาตรการต่าง ๆ ที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของแรงงาน และสามารถขจัดต้นทุนเกี่ยวกับสุขภาพของแรงงานและผลประโยชน์ที่แรงงานจะต้องได้รับหลังการเลิกจ้าง

ประเด็นหลักของข้อถกเถียงต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าเสรีก็คือ การปรากฏตัวของบรรษัทนานาชาติหรือ บรรษัทข้ามชาติทั้งหลาย (multinational or transnational corporations (MNCs/TNCs)) บรรษัทนานาชาติ หรือ MNC เป็นบริษัทที่ทำการผลิตหรือให้บริการต่าง ๆ ในอย่างน้อยสองประเทศขึ้นไป จำนวนของ MNCs เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและอย่างน่าตกใจ จาก 7,000 บริษัทในคริสต์ทศวรรษ 1970 เป็น 50,000 บริษัทใน ค.ศ.2000 (Steger,

2003, 48) อำนาจของ MNCs แพร่ขยายออกไปทั่วทั้งโลก MNCs บางบริษัท มีเงินทุนจำนวนมากกว้างประมาณแผ่นดินของหลายๆ ประเทศรวมกัน ผลจากอำนาจของ MNCs ที่แผ่ขยายออกไปทั่วโลก ก็คือ การที่บางคนถึงกับกล่าวว่า โลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจก็คือ “โลกาภิวัตน์ของบริษัทขนาดยักษ์” (economic globalization as corporate globalization) แม้ว่า MNCs ถูกขับเคลื่อนโดยผลกำไร (profits) มากกว่าโดยความหวังดีต่อมนุษยชาติ (altruism) (Harf and Owen, 2005, 265) แต่งานศึกษาจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า MNCs ทั้งหลายโดยทั่วไปนั้นจ่ายค่าจ้างขั้นต่ำในอัตราที่สูงกว่าค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศต่างๆ ที่บริษัทเหล่านี้เข้าไปลงทุน (Bhagwati, 2005, 262) นักเศรษฐศาสตร์อีกจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า MNCs เหล่านี้ช่วยให้บริษัทของประเทศต่างๆ เรียนรู้วิธีการ ดำเนินกิจการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยผลักดันให้บริษัทต่างๆ เหล่านี้ทั้งหมดทุ่มเท ความพยายามทั้งหมดไปที่การผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่าง ที่ MNCs กำลังทำอยู่ (Bhagwati, 2005, 263)

ในทางตรงข้าม ผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ MNCs และการค้าเสรีหลายคนก็ได้ให้เหตุผลว่า MNCs ได้ใช้ประโยชน์จากบรรดาองค์กรและข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่เพื่อบั่นทอนความสามารถของรัฐบาลทั้งหลายในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ เพื่อกำหนดกฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ในการเข้าไปควบคุมเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและค่าจ้าง อันเป็นผลต่อการจำกัดขีดความสามารถของรัฐบาลเหล่านั้นในการปกป้องพลเมืองและสิ่งแวดล้อมในประเทศของตนให้พ้นจากความหายนะ สิ่งที่มีปรากฏให้เห็นชัดโดยเฉพาะก็คือ MNCs ได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ออกแบบและกำหนดกรอบให้กับข้อตกลงต่างๆ ทางการค้าในลักษณะที่ทำให้ประเทศต่างๆ แข่งขันและขัดแย้งกันเองโดยเฉพาะในเรื่องของ “การแย่งกันลดอัตราภาษีศุลกากรเพื่อดึงดูดการลงทุนต่างชาติ” (race to the bottom) บรรดาประเทศยากจนต้องการดึงดูดบริษัทจากต่างชาติให้เข้ามาลงทุนเพื่อสร้างงานให้กับพลเมืองในประเทศของตน แต่การตัดสินใจเลือกดังกล่าวสามารถนำไปสู่ผล

ระทบอันเลวร้ายได้ โดยเฉพาะเมื่อ บริษัทเหล่านั้นจะสนใจแต่เฉพาะประเทศ ซึ่งกำหนดอัตราค่าจ้างในระดับต่ำสุด มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่ย่อนยาน ที่สุดและแทบไม่มีมาตรฐานใดๆ เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค ตามที่นักวิพากษ์วิจารณ์การค้าเสรีอย่าง Ralph Nader ได้ชี้ให้เห็นก็คือมันเป็นโศกนาฏกรรมที่มาจาก “การใช้แรงจูงใจ” เป็นตัวล่อให้กรรมกร ผู้บริโภค และชุมชนทั้งหลายในทุกๆ ประเทศกลายเป็นผู้สูญเสีย ผลกำไรระยะสั้นพุ่งพรวดอย่างรวดเร็ว และธุรกิจขนาดยักษ์ “ชนะ” (Bhagwati, 2005, 6)

สถาบันด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

สถาบันด้านเศรษฐกิจสามสถาบันซึ่งมีความเชื่อมโยงอย่างมากที่สุดกับโลกาภิวัตน์ทางด้านเศรษฐกิจ (economic globalization) ได้แก่ IMF, World Bank และ WTO โดยที่ทั้งสามสถาบันนี้เกิดขึ้นและพัฒนาจากระบบ Bretton Woods

IMF และ World Bank ทำหน้าที่ให้เงินกู้ยืมแก่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย แต่ในคริสต์ทศวรรษ 1970 ทั้งสองสถาบันนี้ได้เข้ารับเอาหลักการของเสรีนิยมใหม่มาใช้เป็นนโยบายหลักและได้เริ่มบังคับการตลาดทั่วโลกให้ยกเลิกกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรี ในคริสต์ทศวรรษ 1980 ทั้งสองสถาบันนี้ได้เริ่มบังคับใช้โครงการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ หรือ SAPs (structural adjustment programs) กับบรรดาชาติกำลังพัฒนา โครงการดังกล่าวได้ถูกออกแบบให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นสำหรับชาติต่างๆ ที่เป็นลูกหนี้ ในการชดเชยเงินกู้ยืมเพื่อที่จะได้รับอนุมัติเงินกู้ยืมหรือปรับโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ ประเทศต่างๆ จะต้องลดจำนวนเงินที่ใช้ในการให้บริการภาคสาธารณะ เช่น การให้เงินอุดหนุนสำหรับการผลิตอาหารที่เป็น พื้นฐานของสังคม การให้บริการด้านสุขภาพและการศึกษา ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องให้การสนับสนุนการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ การโอนวิสสหกิจของรัฐไปให้ ภาคเอกชนดำเนินการแทน การลดมูลค่าของเงิน การส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เน้นการ ส่งออก และการยกเลิกกฎระเบียบต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจที่ขัดขวางการค้าเสรี ในหลายๆ

ประเทศ นโยบายรูปแบบใหม่เหล่านี้นำไปสู่การตัดงบประมาณสาธารณะสำหรับคนยากจนในประเทศ ในบางประเทศ การยุติการให้เงินอุดหนุนสำหรับการอุปโภคขั้นพื้นฐานอย่างเช่นขนมปัง นำไปสู่การจลาจล ตัวอย่างเช่น เมื่อ ค.ศ.1989 ในเมือง Caracas ประเทศ Venezuela การลุกฮือก่อจลาจลเพื่อต่อต้าน IMF ได้ถูกจุดชนวนขึ้นมาจากราคาของขนมปังที่ถีบตัวสูงขึ้นถึง 200 เปอร์เซนต์

ประธานาธิบดี Carlos Andres Perez ได้กล่าวหา IMF ว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิด “อำนาจเบ็ดเสร็จ” ทางด้านเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งซึ่งไม่ได้คร่าชีวิตคนด้วยกระสุนปืนแต่ด้วยความอดอยาก (an economic totalitarianism which kills not with bullets but with famine) แต่เพื่อที่จะหยุดยั้งความรุนแรงของการก่อจลาจล ประธานาธิบดี Perez กลับส่งกองทหารเข้าไปในชุมชนแออัด/สลัมบนภูเขาเพื่อพิทักษ์เมืองหลวงโดยทหารได้กราดกระหน่ำยิงประชาชนอย่างไม่แยกแยะ จากประมาณการอย่างไม่เป็นทางการ ประชาชนจำนวนกว่า 1,000 คนได้ถูกสังหาร (Chossudovsky, 2001, 19623)

นอกเหนือจากนี้ โครงการที่มีชื่อว่า SAPs ยังมีส่วนทำให้ปริมาณของมลภาวะและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นในหลายๆ ประเทศ อันเป็นผลจากการยกเลิกกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการโหมจึกใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มี “ห้ามล่อ” สำหรับการผลิตเพื่อส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ในหลายๆ กรณี SAPs ไม่เพียงประสบความสำเร็จในการช่วยพัฒนาให้กับประเทศต่างๆ ที่เป็นลูกหนี้ แต่ยังได้เพิ่มระดับและปริมาณความยากจนให้กับคนในประเทศเหล่านั้น นโยบายของ IMF และ World Bank ดังกล่าวเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ประท้วงต่อต้านจำนวนมากมารวมตัวกันที่เมือง Seattle เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1999 เพื่อปลุกสำนึกและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

มิตินการเมือง

แม้คำว่า “politics/การเมือง” ได้ถูกนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางควบคู่กับคำว่า “government/การปกครอง” แต่ความหมายของคำๆ นี้ตามที่รับรู้กันโดยทั่วไปก็คือ กระบวนการต่างๆ ที่คนหลากหลายกลุ่มใช้ในการตัดสินใจ ดังนั้น การเมืองจึงมีความหมายครอบคลุมความสัมพันธ์ต่างๆ ทางสังคม แต่เนื่องจากเมื่อมีเรื่องของการตัดสินใจเข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจอันชอบธรรม/สิทธิอำนาจ (authority) และอำนาจ (power) ด้วย คำถามก็คือ การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทำได้อย่างไร? เราจะใช้เกณฑ์อะไรในการยอมรับมุมมองที่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ และการกำหนดว่าจะต้องทำอะไรในสถานการณ์นั้น? การตัดสินใจนั้นๆ จะนำไปปฏิบัติและบังคับใช้อย่างไร

เมื่อพิจารณาคำถามเหล่านี้ จะเห็นได้ชัดว่า การเมืองเป็นส่วนสำคัญของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่รัฐบาลลงมาถึงบริษัทและสมาคมต่างๆ อย่างไรก็ตามในแวดวงวิชาการนั้น นักรัฐศาสตร์จำนวนมากมีแนวโน้มที่จะพุ่งความสนใจในการวิเคราะห์และการวิจัยไปที่การเมืองในระดับสูงซึ่งหมายถึงระดับรัฐบาล โดยพยายามพิจารณาตรวจสอบพฤติกรรมและการจัดโครงสร้างการทำงาน ระบบต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการ (governance) นโยบายสาธารณะ รวมตลอดถึงการให้มาซึ่งอำนาจ การจัดสรร การกระจาย การใช้ และการถ่ายโอนอำนาจ

เมื่อมองไปที่โลกาภิวัตน์ผ่าน “เลนส์” ของรัฐศาสตร์ ความสนใจจึงพุ่งไปที่ประเด็นต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแบ่งโลกใบนี้ออกเป็นรัฐ-ชาติจำนวนมาก การเปลี่ยนแปลงลักษณะของอาณาเขต การบริหารจัดการระดับโลก รวมตลอดถึงรูปแบบอื่นๆ ของการจัดระเบียบทางสังคมและเศรษฐกิจระดับเหนือชาติ

รัฐ-ชาติ (nation-state)

ที่ผ่านมา นักรัฐศาสตร์ได้แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคำว่า “ชาติ” (nation) และ “รัฐ” (state) โดยที่ คำแรกหมายถึง ชุมชนทางชาติพันธุ์หรือ

ทางวัฒนธรรม (an ethnic or cultural community) ส่วนคำหลัง หมายถึง หน่วยทางการเมืองที่มีอำนาจอธิปไตย (a sovereign political entity) ด้วยเหตุนี้ รัฐบางรัฐอาจมีหลาย ๆ ชชาติอาศัยอยู่ภายในรัฐ และในทางกลับกัน ชชาติบางชาติไม่มีรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ตัวอย่างเช่น ชนเผ่า Iroquois ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมในอเมริกา เป็นชาติหนึ่งแต่กลับไม่มีรัฐรองรับความเป็นชาติของพวกเขา เนื่องจากคนพื้นเมืองกลุ่มนี้ไม่มีอำนาจอธิปไตยในการดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกดินแดนของตน (Miscevic, 2005)

คำว่า “รัฐ-ชาติ” (nation-state) มินัยว่า ชาติ กลุ่มวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ มีความสอดคล้อง/ไปด้วยกันได้เป็นสิ่งเดียวกับรัฐที่เป็นหน่วยทางการเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้ในทางทฤษฎีแล้ว พลเมือง (citizens) ของรัฐชาติจึงมีลักษณะร่วมกันทางด้านภาษา วัฒนธรรม และค่านิยม ซึ่งความเหมือนกันเหล่านี้เป็นโดยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์แล้วหลายต่อหลาย ครั้งไม่ได้เป็นลักษณะบ่งชี้ความเป็น “รัฐ” แต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น ก่อนหน้าการเกิดระบบรัฐ-ชาติอย่างที่เรารู้จักในขณะนี้ ยุโรป (Europe) ได้ถูกแบ่งออกเป็น จักรวรรดิต่างๆ ที่มีความเป็นพหุทางชาติพันธุ์ (multiethnic empires) ได้แก่ Austro-Hungarian, Russian, Ottoman, and British Empires ในระบบรัฐ-ชาติปัจจุบัน การเคลื่อนย้ายคนที่เกิดขึ้นทั่วทั้งโลก และการปรากฏตัวของชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ ได้ท้าทายและบั่นสลายความเป็นเอกภาพที่รัฐ-ชาติเป็นผู้กำหนด

ในสภาวะที่ไม่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ภาษา และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ร่วมกัน หลายต่อหลายครั้งที่เดียวที่รัฐ-ชาติทั้งหลายพยายามที่จะสร้างความเป็นเอกภาพทางวัฒนธรรมโดยใช้นโยบายการสถาปนาภาษาประจำชาติ (national language) และการศึกษาภาคบังคับ (compulsory education) ผ่านการใช้หลักสูตรเพียงแบบเดียวกันทั่วทั้งรัฐขณะที่บางรัฐ-ชาติกำหนดนโยบายบังคับให้มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (cultural assimilation) แต่อีกหลายรัฐ-ชาติตอบโต้การปรากฏตัวของบรรดาชนกลุ่มน้อยทาง

วัฒนธรรมด้วยการผลักดันให้ออกไปจากรัฐ การลงโทษ (persecution) และความรุนแรง (violence)

อันที่จริง รัฐ-ชาติทั้งหลายจะต้องรับผิดชอบต่อการใช้ความรุนแรงที่เลวร้ายที่สุดหลายรูปแบบที่กระทำต่อคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตของรัฐ-ชาติด้วยข้ออ้างที่ว่าคนเหล่านี้ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐ-ชาติจำนวนไม่น้อยทีเดียวให้การยอมรับ/รับรองชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม โดยให้การคุ้มครองและให้หลักประกันแกสิทธิของชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น รัฐบางรัฐได้ให้การยอมรับแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม (multiculturalism) ในฐานะเป็นนโยบายทางการเมืองหนึ่งในการดำเนินความพยายามที่จะสถาปนาความสัมพันธ์แบบสันติระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และภาษาที่อาศัยอยู่ในรัฐ

ไม่ว่าการตอบสนองต่อพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) จะอยู่ในรูปแบบใด รัฐ-ชาติทั้งหลายได้ถูกบีบมากขึ้นให้สนใจกับ ประเด็นเหล่านี้เนื่องจากพลังต่างๆ ของ globalization ได้ทำให้เกิดการขยายตัวของ การเคลื่อนย้ายผู้คน อันเป็นผลให้เป็นเรื่องง่ายมากขึ้นสำหรับผู้คนที่ จะเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วทั้งโลก บางคนอ้างว่า การเคลื่อนย้ายคนที่มีมากขึ้น ได้บั่นทอนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ-ชาติ โดย กร่อนเซาะลักษณะร่วมกันทางด้านภาษา วัฒนธรรม และค่านิยมซึ่งเป็นฐานรากของรัฐ-ชาติ บางคนก็ชี้ให้เห็นว่า ความสำคัญของรัฐ-ชาติกำลังเสื่อมคลายลงอันเนื่องมาจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์ในการสลายเส้นแบ่งของอาณาเขต (deterritorialization effects of globalization) ซึ่งทำให้อาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอนตายตัวกลายเป็นมโนทัศน์ที่หมดความหมายลงเรื่อยๆ สำหรับการนำมาใช้ในการทำความเข้าใจ global power คนกลุ่มนี้เชื่อว่า อำนาจทางการเมือง (political power) ได้ถูกถ่ายโอนไปอยู่ที่เครือข่ายต่างๆ ระดับโลก (global networks) อันมีผลในการบั่นสลายความสามารถของรัฐทั้งหลายในการควบคุมชีวิตทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจภายในอาณาเขตของรัฐต่างๆ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการอีกจำนวนหนึ่งกลับไม่เห็นด้วย โดยชี้ให้เห็นว่า ตัวรัฐ-ชาติทั้งหลายเองต่าง

หากที่เป็นผู้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ซึ่งได้ช่วยปลดปล่อยพลังต่าง ๆ ของ globalization ออกมา นักวิชาการเหล่านี้ให้เหตุผลว่า รัฐบาลทั้งหลายยังคงเป็นหน่วยทางการเมืองที่มีความสำคัญในบริบท globalization นอกจากนั้น รัฐบาลต่าง ๆ ยังคงมีอำนาจในการควบคุมการศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน และการเคลื่อนย้ายคนในระดับมากน้อยแตกต่างกัน (Steger, 2003, 61-63)

การบริหารจัดการระดับโลก (Global Governance)

บ่อยครั้งที่เดิยวที่การถกเถียงเกี่ยวกับ globalization พุ่งความสนใจไปที่องค์การและรูปแบบการจัดระเบียบในระดับเหนือชาติ (supranational) โครงสร้างเหล่านี้ครอบคลุมรัฐบาลท้องถิ่นภายในชาติ กลุ่มของรัฐ-ชาติในระดับภูมิภาค องค์การระหว่างประเทศ (IOs / international organizations) และองค์กรภาคเอกชน (NGOs / non-governmental organizations) ตัวอย่างเช่น “นครระดับโลก” (global cities) อย่าง Tokyo, New York, London, Kuala Lumpur บางครั้งมีผลประโยชน์ทางการเมืองซึ่งมีความสอดคล้องกับนครระดับโลกแห่งอื่นๆ มากกว่านครต่าง ๆ ภายในรัฐ-ชาติเดียวกัน นอกเหนือจากนั้น การรวมกลุ่มของรัฐ-ชาติในระดับภูมิภาค อย่างเช่น EU (สหภาพยุโรป/European Union) ได้เข้ามาทำหน้าที่บางอย่างที่รัฐ-ชาติซึ่งเป็นสมาชิกเคยทำอยู่ องค์การระหว่างประเทศอย่าง UN และ WTO ได้แพร่ขยายการตัดสินใจออกไปยังรัฐ-ชาติทั้งหลายที่เป็นสมาชิก NGOs อย่าง Greenpeace สามารถระดมพลังพลเมืองหลายล้านคนจากทั่วโลกเพื่อท้าทายการตัดสินใจของทั้งรัฐ-ชาติและขององค์การระดับเหนือชาติ (Steger, 2003, 667)

นักรัฐศาสตร์ทั้งหลายไม่ได้มีความเห็นลงรอยกันเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า การขยายตัวขององค์การระดับเหนือชาติเป็นพัฒนาการในเชิงบวกหรือไม่ ทว่านักรัฐศาสตร์บางคนเชื่อว่า องค์การระดับเหนือชาติจะวิวัฒนาการไปสู่การมีรูปแบบการปกครองตนเองที่มีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมและก้าวหน้ามากขึ้น ขณะที่นักรัฐศาสตร์บางคนวิพากษ์วิจารณ์ด้วยการชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติกำลังถูกแทนที่โดยรูปแบบอื่นๆ ของ

รัฐบาลที่อยู่ห่างไกลออกไป ซึ่งไม่ได้มีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยหรือตอบสนองความต้องการของประชาชน (Scheuerman 2006) คนจำนวนมากที่เคลื่อนไหวต่อต้านที่ Seattle ได้ให้ความสนใจต่อประเด็นดังกล่าวนี้อย่างมาก พวกเขาพยายามที่จะทำให้คนทั่วโลกตระหนักว่า นโยบายด้านเศรษฐกิจหลายๆ อย่างซึ่งมีผลกระทบต่อทั่วทั้งโลกได้ถูกกำหนดโดยองค์กรระหว่างประเทศซึ่งไม่ได้มีทั้งความเป็นประชาธิปไตยและความโปร่งใสในแง่ของการตัดสินใจ

มิติวัฒนธรรม

วัฒนธรรม (culture) เป็นคำที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งมากและในหลายๆ บริบท ซึ่งบางครั้งคำๆ นี้ดูเหมือนจะหมายถึงทุกๆ เรื่องและไม่ได้หมายถึงอะไรที่เป็นแก่นสารเลย (everything and nothing) คำนิยามในเชิงวิชาการของคำว่า “วัฒนธรรม” มีอยู่มากมาย และบ่อยครั้งก็เหมือนกันที่คำนิยามเหล่านั้นมีความหมายกว้างมาก ตัวอย่างเช่น นักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงโดดเด่นอย่าง Edward B. Taylor ได้เขียนเอาไว้ในหนังสือของเขาเมื่อ ค.ศ.1871 ว่า วัฒนธรรม (culture) หมายถึง “องค์รวมที่มีความซับซ้อนซึ่งครอบคลุมความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย จารีตประเพณี รวมตลอดถึงความสามารถในด้านต่างๆ และการกระทำใดๆ ที่มนุษย์ทำจนกลายเป็นความคุ้นชินในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม” (Tyler, 1871, 1) ¹³

Clifford Geertz ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาคนสำคัญอีกคนหนึ่ง มองวัฒนธรรมในเชิงสัญลักษณ์ (a symbolic view of culture) Geertz กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่ถูกแขวนอยู่ในโยงใยของความหมายที่พวกเขาถักทอขึ้นมามากด้วยตัวเอง” Geertz มองว่า “วัฒนธรรมก็คือโยงใยดังกล่าว และเมื่อเป็นเช่นนั้น การวิเคราะห์วัฒนธรรมคงไม่ใช่วิทยาศาสตร์ที่อาศัยการทดลองเพื่อหากฎสากล ทว่าเป็นการตีความเพื่อหาความหมาย” (Geertz, 2000, 5) ภายใต้กรอบคิดของ Geertz วัฒนธรรมสร้างความเป็นเอกภาพและความเป็นแบบแผนให้กับสังคม โดยช่วยให้คนในสังคมสามารถ

สร้างกรอบความคิดและประสบการณ์ของตนในลักษณะที่สามารถเข้าใจร่วมกันและสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้

UNESCO หรือองค์การด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมว่าเป็น “ชุดของลักษณะที่โดดเด่นเห็นได้ชัดทางด้านจิตใจ วัตถุ ความรู้ และอารมณ์ของสังคมหรือของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนอกเหนือจากศิลปะและวรรณกรรมแล้ว (วัฒนธรรม) ยังครอบคลุมถึงรูปแบบการใช้ชีวิต วิถีทางในการอยู่ร่วมกัน ระบบค่านิยม จารีตประเพณี และความเชื่อ” (UNESCO, 2002)

คำนิยามเกี่ยวกับวัฒนธรรมของ Manfred Steger เป็นการนำเอาความหมายบางอย่างที่กล่าวถึงข้างต้นมาพิจารณาร่วมกัน Steger กล่าวว่า สิ่งที่เป็น “เรื่องของวัฒนธรรม” นั้น หมายถึง “การสร้าง การปะทะสังสรรค์ และการแพร่กระจายความหมายในเชิงสัญลักษณ์” Steger ยังอธิบายต่อไปว่า “จากการที่ภาษา ดนตรี และภาพลักษณ์ต่างๆ ทำให้เกิดรูปแบบหลักต่างๆ ของการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ สิ่งเหล่านี้ได้กำหนดความหมายพิเศษขึ้นมาในปริบทของวัฒนธรรม” (Steger, 2003, 69)

แม้ว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ซึ่งได้แก่การสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมา อย่างเช่น ดนตรีและศิลปะ แต่วัฒนธรรมก็ยังเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดในลักษณะที่ว่าวัฒนธรรมได้สถาปนา “ชุดของข้อจำกัดซึ่งพฤติกรรมทางสังคมจะต้องถูกตีกรอบโดยตัวแบบเฉพาะชุดหนึ่งซึ่งปัจเจกบุคคลทั้งหลายจะต้องประพฤติจนให้สอดคล้องตามนั้น” (Greenblatt, 1995, 225)¹⁴ การละเมิดบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (cultural norms) อาจจะถูกเรียกว่ามีการตอบโต้จากสังคมภายใต้ข้ออ้างเรื่องระเบียบวินัย โดยที่การตอบโต้ที่รุนแรงที่สุดก็คือการก่อกวนและการประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม การตอบโต้ทางสังคมอย่างเช่น การดูหมิ่น เยาะเย้ยถากถาง และการทำให้กลายเป็น “แกะดำ” เป็นวิถีทางที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในการกระตุ้นเราให้สมาชิกในสังคมมีความผูกพันอันเหนียวแน่นกับบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้

วัฒนธรรมจึงเป็นชุดของความเชื่อ ค่านิยม และการปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งถูกเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการปลูกฝังทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคม

นักวิชาการจำนวนมาก แต่แน่นอนว่าไม่ใช่ทุกคน ซึ่งศึกษา วัฒนธรรม ล้วนเป็นศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยา (anthropology) กล่าวอย่างกว้างๆ มานุษยวิทยาเป็นเรื่องของการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์อยู่ที่การความแตกต่างทางชีววิทยา ภาษา สังคม และ วัฒนธรรมของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและในอดีต มานุษยวิทยาประกอบด้วย 4 สาขาวิชาย่อยที่สำคัญคือ โบราณคดี (archaeology) มานุษยวิทยากายภาพ (physical anthropology) มานุษยวิทยาวัฒนธรรม (cultural anthropology) และมานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ (anthropological linguistics)

นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural anthropologists) ศึกษาความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมระหว่างมนุษย์ โดยให้ความสนใจโดยเฉพาะกับวิธีการต่างๆ ซึ่งคนที่อยู่ในถิ่นต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน ใช้ในการทำความเข้าใจชีวิตของตน เท่าที่ผ่านมา นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมอง วัฒนธรรมว่าเป็น “บางสิ่งบางอย่างซึ่งแยกแบ่งคนกลุ่มหนึ่งออกจากคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายถึงการระบุลักษณะของความเป็นอื่น” (Lewellen, 2002, 50)¹⁵ อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมยังได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการทั้งหลายซึ่งพล้งต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองระดับโลกมีผลต่อวัฒนธรรมต่างๆ ในระดับท้องถิ่น โดยชี้ให้เห็นว่า เราไม่สามารถเข้าใจวัฒนธรรมโดยเฉพาะอันใดอันหนึ่งด้วยการมองวัฒนธรรมนั้นๆ แคเพียงจากมุมมองเฉพาะของท้องถิ่น ทว่าความเป็นท้องถิ่นจำเป็นต้องถูกทำความเข้าใจภายในกรอบของการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในระดับที่กว้างกว่า เนื่องจากพล้งต่างๆ ในระดับที่กว้างกว่าเหล่านั้นมีผลกระทบต่อความเป็นจริงต่างๆ ของท้องถิ่น

วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมโลก

(Local and global cultures)

กระบวนการต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้แก่ การมีอิทธิพลของ TNCs, การแพร่ขยายวัฒนธรรมป๊อปตะวันตกออกไปทั่วทั้งโลก รวมถึงลดถึงการขจัดอุปสรรคเรื่องระยะทางและการเดินทางด้วยความเร็วสูง ได้แปรเปลี่ยนสภาพของสังคมต่างๆ ด้วยการบั่นสลายความ แตกต่างบางอย่างที่มีอยู่ระหว่างสังคมทั้งหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมที่คล้ายกันในสถานที่ต่างๆ ทั่วโลก Ted Lewellen ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “ในระดับพื้นผิวนั้น ชีวิตของชนชั้นกลางที่เป็นนักบริหารทำงานด้านการโฆษณาในย่านใจกลางเมืองเซาเปาโล หรือในสิงคโปร์ อาจจะไม่มียอะไรมากแตกต่างไปจากชาวเมืองนิวยอร์กที่ทำงานแบบเดียวกัน” (Lewellen, 2002, 54)¹⁶

อันที่จริง บรรดามหานครส่วนใหญ่ทั่วโลกมีลักษณะที่เหมือนกันมากขึ้นกว่าในอดีต และความเหมือนกันส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบตะวันตก (Western) อย่างเช่น การปรากฏตัวทั่วทุกแห่งของอาหารแบบฟาสต์ฟู้ดของอเมริกา เครื่องแต่งกายแบบตะวันตกสำหรับการทำธุรกิจ ภาพยนตร์ฮอลลีวูด และภาษาอังกฤษ นักวิชาการหลายคนชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมระดับโลกไปสู่การมีแบบแผนเดียวกัน หรือความเหมือนกัน ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมากขึ้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดของสงครามเย็น

ในฐานะเป็นชาติอภิมหาอำนาจของโลกที่เหลืออยู่เพียงชาติเดียวในช่วงเวลานั้น สหรัฐอเมริกามีความสามารถเพิ่มมากขึ้นในการส่งออกผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ ความคิด และค่านิยมออกไปทั่วโลก นอกจากนั้นเมื่อรัฐบาลจำนวนมากขึ้นได้เปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นประชาธิปไตย จำนวนประเทศที่เปิดรับอิทธิพลจากภายนอกก็มีมากขึ้นตามไปด้วย บรรดานวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี (technological innovations) อย่างเช่น เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (computer networks) และเส้นใยแก้วนำแสง (fiber optic cable) ยังช่วยเพิ่มความเร็วในการแพร่กระจายผลิตภัณฑ์และ

อุดมการณ์ต่างๆ ออกไปทั่วทั้งโลก บริษัท ค่านิยม และความคิดจำนวนมาก ซึ่งไหลเวียนทั่วโลกผ่านเครือข่ายความเร็วสูงเหล่านี้ ส่วนใหญ่นั้นเป็นแบบตะวันตก (Western) และหลายต่อหลายครั้งเป็นแบบอเมริกัน (American) MNCs ทั้งหลาย อย่างเช่น Starbucks, McDonald's, Disney, the Gap และ Microsoft ไม่เพียงแพร่ขยายผลิตภัณฑ์ของตนเท่านั้น แต่ยังแพร่ขยายค่านิยมต่างๆ ที่แฝงฝังอยู่ภายในผลิตภัณฑ์เหล่านั้นด้วย อย่างเช่นค่านิยมเรื่อง “ใช้ง่ายในเวลาอันรวดเร็ว” (speed and ease of use) การให้ความสำคัญกับการใช้เวลาว่าง รวมตลอดถึง “ความปรารถนาที่จะมีความมั่งคั่งทางด้านวัตถุและความสะดวกสบาย” (Harf and Lombardi, 2005, 237)

นักวิพากษ์วิจารณ์บางคนอธิบายแนวโน้มแบบนี้ว่าเป็น “จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม” ของอเมริกาหรือของตะวันตก (American or Western cultural imperialism) ซึ่งหมายถึง “การควบคุมพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการครอบงำทางวัฒนธรรม” ถ้าไม่ใช่ด้วยการบีบบังคับ ก็ด้วยวิธีการอื่นๆ ทางอ้อม (Lee, 2006, 42) ขณะที่ชาวตะวันตกบางคนอาจมองการแพร่ขยายของวัฒนธรรมและค่านิยมแบบตะวันตกว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ หลีกเลียงไม่ได้ และมีผลในเชิงบวก แต่คนจำนวนมากกลับมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อวัฒนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ทั่วโลก นักวิพากษ์วิจารณ์โลกาภิวัตน์ทางด้านวัฒนธรรมบางคนอธิบายวัฒนธรรมตะวันตกว่าเป็นพลังที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ภายใต้แบบแผนเดียวกันหมด ซึ่งเป็นการบั่นสลายบรรดาวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วแทนที่ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยวัฒนธรรมโลกเพียงอันเดียวที่วางรากฐานอยู่บนค่านิยมแบบอเมริกันตัวอย่างเช่น เมื่อ Starbucks ได้เข้าไปเปิดร้านกาแฟแห่งแรกในเมือง Zurich เมื่อ ค.ศ.2003 นักวิพากษ์วิจารณ์หลายคนได้เตือนว่า นี่คือการอ้างอีกอันหนึ่งของการทำให้อยู่ภายใต้แบบแผนเดียวกันของวัฒนธรรมระดับโลก ซึ่งจะนำไปสู่การมีวัฒนธรรมรูปแบบเดียวเนื่องจากบรรดาร้านค้าและร้านอาหารจะถูกแทนที่ด้วยสายพานการผลิต/การบริการข้ามชาติ คนอีกจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าการกำหนดสถานะให้วัฒนธรรมแบบอเมริกันหรือแบบตะวันตกเป็นพลังที่

เด็ดขาดและไม่อาจหยุดยั้งได้ซึ่งบั่นสลายบรรดาวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เป็นการมองที่ผิดพลาดในแง่ที่ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหลายก็ “ต่อรอง” กับผลิตภัณฑ์และค่านิยมของตะวันตก เลือกรับบางอย่างเลือกปฏิเสธบางอย่าง และบางครั้งก็แปรเปลี่ยนสิ่งเหล่านั้นให้กลายเป็นรูปแบบใหม่ๆ

แม้จะเป็นความจริงที่ว่าองค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมแบบอเมริกันสามารถพบเห็นได้ในเกือบทุกๆ ซอกมุมของโลก แต่องค์ประกอบเหล่านั้นก็ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องมีความหมายแบบเดียวกับที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกา หรือไม่เช่นนั้นก็ได้หมายความว่า การปรากฏตัวของผลิตภัณฑ์ด้านวัฒนธรรมของอเมริกาทั่วโลกไม่สามารถแยกออกจากอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของอเมริกา นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ Philippe Legrain ชี้ให้เห็นว่า “คุณสามารถเลือกดื่มโค้กและกินแมคโดนัลด์โดยไม่ต้องกลายเป็นอเมริกันไม่ว่าจะในแง่มุมมองใดๆ” (Legrain, 2003)¹⁷ ยิ่งไปกว่านั้น การไหลเวียนของวัฒนธรรม (cultural flows) ก็ไม่ได้มีทิศทางมุ่งไปทางเดียว จากสหรัฐอเมริกาไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก ทว่ามีทิศทาง “จากส่วนอื่นๆ ของโลกไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก” (Lee, 2006, 43)¹⁸ ตัวอย่างเช่น นักเขียนชื่อ Jackson Kuhl ได้ชี้ให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนและการแปรสภาพทางวัฒนธรรม (cultural exchanges and transformations) ซึ่งในที่สุดได้นำไปสู่การเปิดร้าน Starbucks ในเมือง Zurich ดังกล่าวข้างต้น จากการสืบร่องรอยย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ของการดื่มกาแฟ ผ่านแอฟริกา วัฒนธรรมอิสลาม ยุโรป และสหรัฐอเมริกา Kuhl ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงสำคัญว่า ปรากฏการณ์ Starbucks ไม่ใช่การไหลเวียนของวัฒนธรรมในทิศทางเดียวจากสหรัฐอเมริกาไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก ทว่าตัว Starbucks เองก็เป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วโลกที่แตกต่างหลากหลาย: “บรรดาลูกค้าของ Starbucks ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองซูริค หรือเมืองเบรุต กำลังบริโภคเครื่องดื่มแบบอเมริกันที่มีวิวัฒนาการจากอิตาลีซึ่งชาวอาหรับเป็นผู้ทำโดยกลั่นจากเมล็ดกาแฟที่ชาวแอฟริกันเป็นผู้ค้นพบ” (Kuhl, 2003)¹⁹

การผสมผสานข้ามวัฒนธรรม (cultural cross-fertilization) มักเกิดขึ้น

อยู่เสมอ และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวัฒนธรรมต่างๆ บางครั้งก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย แต่บางครั้งก็เป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะต้องทำให้วัฒนธรรมที่มีอำนาจน้อยกว่าต้องลอกเลียนแบบอย่างของวัฒนธรรมที่ครอบงำ Legrain ให้เหตุผลว่า “วัฒนธรรมลูกผสมรูปแบบใหม่ กำลังผุดโผล่ขึ้นมา และวัฒนธรรมรูปแบบนี้ในระดับภูมิภาคที่กำลังกลับมาปรากฏให้เห็นอีก ซึ่งกำลังทำให้เกิดทั้งความเหมือนกันและความแตกต่างหลากหลายภายในสังคมต่างๆ มากขึ้นกว่าเดิม” (Legrain, 2003)²⁰ ตัวอย่าง เช่น สายการผลิตและการบริการด้านอาหารของอเมริกาที่ไปปรากฏในทุกๆ ภูมิภาคของโลก ไม่จำเป็นต้องบั่นสลายอาหารที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละภูมิภาค

อันที่จริง การปรากฏตัวร้านอาหารแบบอเมริกันสามารถกระตุ้นให้มีการกลับไปให้ความสนใจกับการอนุรักษ์อาหารของท้องถิ่นได้อย่างจริงจัง ทางเลือกระหว่างอาหารของท้องถิ่นและอาหารระดับโลกอาจจะดำรงอยู่ควบคู่กันไป และ/หรือ มีส่วนในการสร้างอาหารแบบผสมผสานของหลายวัฒนธรรม (culinary fusion) ซึ่งไม่ได้เป็นของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งโดยเฉพาะ ทว่าเป็นบางสิ่งบางอย่างที่ถูกประกอบสร้างขึ้นใหม่ ทำนองเดียวกัน การผลุดโผล่อย่างมากมายและรวดเร็วของร้านอาหารแบบเม็กซิกัน แบบอินเดียน แบบไทย และของ “ต่างชาติ” อีกจำนวนมากในสหรัฐอเมริกา ก็แสดงให้เห็นว่า นิสัยการกินของคนอเมริกันก็เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงและอิทธิพลระดับโลกด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ชาวอเมริกันส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาที่อายุ 40 ปีขึ้นไปสามารถจดจำเมื่อครั้งที่ขึ้นวางสินค้าประเภทเครื่องเทศในร้านขายของชำในท้องถิ่นมีเครื่องเทศเพียงไม่กี่อย่างจนนับจำนวนได้ ทว่าในปัจจุบัน ซูเปอร์มาร์เก็ตโดยทั่วไปในสหรัฐอเมริกาก็มีขึ้นวางสินค้าขนาดใหญ่ที่บรรจุเครื่องเทศจำนวนมากเอาไว้โดยเฉพาะ ขณะเดียวกัน ก็มีวัฒนธรรมอีกจำนวนมากที่เข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะบางด้านของโลกที่มีลักษณะโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันโดยไม่จำเป็นต้อง

โยนทั้งวิถีปฏิบัติและค่านิยมทางด้านวัฒนธรรมของตน นอกจากนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์วัฒนธรรมที่พยายามแยกตัวเองออกมาจากวัฒนธรรมระดับโลกที่เป็นแบบตะวันตก ทั้งนี้เพื่อที่จะปกป้องวัฒนธรรมของตนให้พ้นจากอิทธิพลของพลังจากภายนอก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของตน หรือถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมของตน “ปนเปื้อนสารพิษ” ตัวอย่างเช่น Lewellen ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ลัทธิบริโภคนิยม (consumerism) เป็นพลังด้านวัฒนธรรมที่ครอบงำของโลกาภิวัตน์ และเมื่อเป็นเช่นนี้ บรรดาคนที่ร่ำรวยก็คือคนกลุ่มที่น่าจะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมระดับโลกได้มากที่สุดในระดับที่แตกต่างกันไป ส่วนบรรดาคนที่ไร้ความสามารถทางการเงินในการเข้ามามีส่วนร่วมในวัฒนธรรมบริโภคระดับโลก รวมตลอดถึงบรรดาคนที่ความเชื่อทางศาสนาของตนมีข้อห้ามไม่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมแบบนี้ น่าจะเป็นกลุ่มคนที่น่าจะมองวัฒนธรรมครอบโลกนี้เป็นภัยคุกคาม (Lewellen 2003, 54)²¹

นักทฤษฎีการเมืองชื่อ Benjamin Barber ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการตอบโต้ในลักษณะที่แตกต่างกันที่มีต่อวัฒนธรรมครอบโลกนี้ โดยใช้ชี้ให้เห็นว่า พลังที่ครอบงำสองพลังกำลังประหัดประหารกันบนเวทีโลก (Two Dominant Forces are Clashing on the World Stage) Barber เรียกพลังอันแรกว่า “McWorld” ซึ่งเขาอธิบายว่าพลังอันนี้เป็นผลผลิตของ “การพุ่งทะยานออกไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วของพลังทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านนิเวศ ซึ่งบีบผลักดันให้มีการรวมตัวกันภายใต้แบบแผนเดียวกัน รวมตลอดถึงครอบงำโลกทั้งไปด้วยดนตรีด่วน คอมพิวเตอร์ด่วน และอาหารด่วน โดย MTV, Macintosh และ McDonald's บีบคั้นคั้นให้ชาติต่างๆ ต้องกระโจนเข้าไปอยู่ในเครือข่ายการค้าโลกที่อยู่ภายใต้แบบแผนเดียวกันทั้งโลก นั่นคือ McWorld เพียงอย่างเดียวที่ผูกมัดมัดทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกันด้วยเทคโนโลยี นิเวศวิทยา การติดต่อสื่อสาร และการค้า (Barber, 1992)²² Barber ให้เหตุผลว่า พลังต่างๆ ที่ทำให้ทุกอย่างอยู่ภายใต้แบบแผนอันเดียวกันนี้ ยังผลิตพลังต่างๆ ที่ต่อต้าน วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย ซึ่ง Barber เรียกพลังอันหลังนี้ว่า “Jihad” ตรงข้ามกับพลังของ McWorld ที่มุ่ง

บดสลายความแตกต่างหลากหลายแล้วทำให้อยู่ภายใต้แบบแผนเดียวกัน Jihad เป็นพลังอันหนึ่งที่มีลักษณะแตกตัว ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม รวมตลอดถึงปฏิเสธการพึ่งพาอาศัยกันและความร่วมมือกันในทุกรูปแบบ Barber ยังเชื่อว่า ทั้ง Jihad และ McWorld เป็นพลังที่ต่อต้านประชาธิปไตยซึ่งทำลายเสรีภาพของพลเมือง both Jihad and McWorld as antidemocratic forces that undermine civil liberties Barber สนับสนุนให้ มีรูปแบบของการปกครอง/รัฐบาลที่ปกป้องและประสานประโยชน์ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ รวมตลอดถึงช่วยทำให้ชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้นมีขนัตติธรรมและมี ส่วนร่วมมากขึ้น

เห็นได้ชัดเจนว่า นักวิชาการทั้งหลายมีจุดยืนที่แตกต่างกันในการ พิจารณาผลกระทบและพลังต่าง ๆ ของโลกาภิวัตน์ทางด้านวัฒนธรรม ความ เห็นที่ไม่ลงรอยกันนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อเท็จจริงที่ว่า การไหลเวียนของ วัฒนธรรมมีความสลับซับซ้อน และเมื่อเป็นเช่นนั้น หลายต่อหลายครั้งที่ เดียวที่ผลของมันนอกจากจะไม่เท่าเทียมกันแล้ว ยังขัดแย้งกันด้วย Steger ชี้ให้เห็นว่า “ในบางบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่อาจจะถูกแทนที่โดย ผลผลิต วิถีปฏิบัติ และค่านิยมทางวัฒนธรรมแบบตะวันตก แต่ในหลายกรณี แรงบีบของพลังครอบโลกอาจจะนำไปสู่การหวนกลับมาให้ความสนใจกับ และการชื่นชมวัฒนธรรมท้องถิ่น และในอีกหลายกรณีเช่นกัน การแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมมีผลทำให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ ของวัฒนธรรม ลูกผสม” (Steger, 2003, 76)²³

แม้ว่าพลังต่าง ๆ ของโลกาภิวัตน์ในด้านวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ สามารถนำมาถกเถียงกันในแต่ละด้านแยกออกจากกัน ทว่าพลังในแต่ละด้าน เหล่านี้ไม่ได้ทำงานเป็นอิสระจากกันโดยสิ้นเชิงได้ พลังในด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกัน แม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในลักษณะที่เป็นแบบแผนเดียวกัน หาก พิจารณาพลังด้านต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมกัน เราจะเห็นว่ามันมีผลกระทบต่อกันและ ได้รับผลกระทบจากปัจจัยบุคคล องค์กร และรัฐบาลทั้งหลาย มีหน้าซ้ำผลกระทบเหล่านี้ก็แพร่กระจายออกไปอย่างไม่เท่าเทียมกันทั่วทั้งโลก

ความเป็นพลเมืองโลก: สิทธิ ความรับผิดชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน และการเชื่อมโยงกัน

ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ได้มีการกลับมาให้ความสนใจใหม่ในมโนทัศน์เรื่องความพลเมือง (citizenship) อย่างน้อยที่สุดก็เป็นผลจากแรงกดดันต่างๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์เรื่องโลกาภิวัตน์²⁴ อะไรคือความหมายของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์? อะไรคือความหมายที่แท้จริงของโครงการทางด้านวิชาการของ global studies ที่ต้องการพัฒนาพลเมืองโลก (global citizen) ขึ้นมา? พลเมืองโลกจะมีลักษณะอย่างไร? และมโนทัศน์นี้จะแตกหักกับความคิดแบบเก่าเกี่ยวกับพลเมืองหรือไม่?

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกจำเป็นต้องนำเอาวาทกรรมหลักๆ (dominant discourses) เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองมาพิจารณาโดยเฉพาะวาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อความคิดของตะวันตกมาเป็นเวลาหลายศตวรรษคำว่า “ความเป็นพลเมือง” ได้ถูกให้ความหมายอย่างกว้างๆ ว่าหมายถึง “การเป็นสมาชิกในชุมชนทางการเมืองรวมถึงสิทธิและความรับผิดชอบต่างๆ ที่เป็นผลตามมาจากการเป็นสมาชิกรุนั้น” คำว่า “สิทธิและความรับผิดชอบ” (rights and responsibilities) ที่เป็นส่วนของค่านิยามนี้แสดงให้เห็นมโนทัศน์ที่ขัดแย้งกัน 2 ประการเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (citizenship) ซึ่งแต่ละมโนทัศน์นี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน คือ 1) ความเป็นพลเมืองในฐานะเป็นกิจกรรม (citizenship-as-activity) และ 2) ความเป็นพลเมืองในฐานะเป็นสถานภาพ (citizenship-as-status) (Kymlicka and Wayne, 1994, 352-381)

ตัวแบบความเป็นพลเมืองในฐานะเป็นกิจกรรม (citizenship-as-activity) ให้ความสำคัญอย่างมากกับผู้กระทำการทางการเมือง (political agency) โดยให้ความหมายของ “พลเมือง” ว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในสถาบันต่างๆ ทางการเมืองในสังคมหนึ่ง ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเช่นนี้ย้อนหลังไปที่อริสโตเติล (Aristotle) และปรากฏใน

งานเขียนของซีเซโร (Cicero) มาคิอาเวลลี (Machiavelli) และรูสโซ (Rousseau) ตัวอย่างเช่น อริสโตเติลอธิบายว่า พลเมืองคือบุคคลที่สามารถเป็นได้ทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ทำนองเดียวกัน ข้อสังเกตเรื่องสัญญาสังคม (social contract) ของรูสโซให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในสังคมพลเมือง (civic society) เพื่อสร้างหลักประกันว่าปัจเจกบุคคลทั้งหลายจะเป็นพลเมือง ไม่ใช่ไพร่ฟ้า (subjects) (Leydet 2006)

นักเขียนอย่างอริสโตเติลและรูสโซ มีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะสำคัญของสิ่งที่ในเวลาต่อมาได้ถูกเรียกว่าเป็นต้นแบบความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐ (republican model of citizenship)²⁶ หรือต้นแบบพลเมืองแนวมนุษยนิยมหรือแบบคลาสสิก (classic or civic humanist model) ในต้นแบบความเป็นพลเมืองแบบสาธารณรัฐ รูปแบบที่ดีที่สุดของรัฐวางอยู่บนพื้นฐานของ 1) ความเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม และ 2) ชุมชนทางการเมืองที่ถูกปกครองโดยรัฐธรรมนูญซึ่งหมายถึงมหาชนรัฐ และไม่ใช่ทรราช (a republic and not tyranny) เจื่อนไขทั้งสองอย่างของจินตภาพความเป็นรัฐนี้ยังถูกมองว่าต้องปรากฏอยู่พร้อมๆ กัน กล่าวคือ ความเป็นพลเมืองที่มีเสรีภาพจะไม่มีทางเป็นไปได้ภายใต้ระบอบทรราช และมหาชนรัฐก็จะมีทางเป็นไปได้ถ้าปราศจากการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของพลเมืองที่มีคุณธรรม (Heater, 2004, 4) ผลก็คือความเป็นพลเมืองในต้นแบบความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐได้ถูกมองว่าเป็นกิจกรรมที่พึงปรารถนาและมีค่ามากกว่าการที่รัฐวางอยู่บนพื้นฐานของสถานะทางกฎหมายหรือทางนิตินัยแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งช่วยยกระดับทั้งของปัจเจกบุคคลและของชุมชน อันที่จริง “ขอบเขตและคุณภาพในความเป็นพลเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถยกระดับและเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากเป็นเรื่องของการทำหน้าที่ของบุคคลในการเข้ามีส่วนร่วมในชุมชนนั้นๆ” (Kymlicka and Norman, 353)²⁷

มโนทัศน์อันที่สองของความเป็นพลเมืองซึ่งก็คือความเป็นพลเมืองในฐานะเป็นสถานภาพนั้น ให้ความสำคัญกับสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย (legal

rights) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพทั้งในการกระทำที่สอดคล้องกับกฎหมาย และการอ้างสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ความเป็นพลเมืองในฐานะเป็นสถานภาพไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการที่คุณทำอะไรได้ดังเช่นในตัวแบบความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐ¹ แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่คุณเป็นใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกภาพของคุณในชุมชนทางการเมืองโดยเฉพาะชุมชนหนึ่ง ความเป็นพลเมืองซึ่งได้ถูกทำความเข้าใจในแง่ของสถานะทางกฎหมายหรือนิติสถานะ (legal status) มากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เช่นนี้ หลายต่อหลายครั้งที่เคยที่ถูกเรียกว่าเป็น ตัวแบบความเป็นพลเมืองแนวเสรีนิยม (liberal model of citizenship)

ตัวแบบเสรีนิยมให้ความสำคัญอย่างมากกับการให้ความคุ้มครองเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจากการขัดขวางของทั้งปัจเจกบุคคลคนอื่น ๆ และรัฐบาล/ผู้ปกครอง แม้ว่าตัวแบบนี้ได้ปรากฏในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 แต่รากเหง้าของความคิดที่อยู่ในตัวแบบนี้สามารถย้อนกลับไปที่จักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) เมื่อจักรวรรดิโรมันขยายอำนาจออกไป จักรวรรดิก็มีมรดกสิทธิของความเป็นพลเมืองให้กับคนเพศชายที่ตนเข้าไปปกครอง โดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการให้ความหมายของ ความเป็นพลเมืองจากการมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมาย ไปเป็นการให้ความคุ้มครองโดยกฎหมาย ขณะที่ตัวแบบเสรีนิยมมีลักษณะเพียงการยอมรับในการมีสิทธิ (passive) มากกว่าตัวแบบมหาชนรัฐที่ให้ความสำคัญกับ “ความเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม” (Heater, 2004, 4) แต่ตัวแบบเสรีนิยมที่เน้นเรื่องสถานะทางกฎหมาย/นิติสถานะก็ยิ่งอย่างน้อยที่สุดก็มีศักยภาพมีลักษณะครอบคลุมและขยายกว้างมากกว่า (Leydet, 2004)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ความเป็นพลเมืองในตัวแบบเสรีนิยมได้ถูกให้ความหมายในแง่ของการครอบครองสิทธิต่างๆ ของพลเมือง ในหนังสือ *Citizenship and Social Class* (1949) ที่ได้รับการยอมรับกันมาก T. H. Marshall ได้ชี้ให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องของการให้หลักประกัน

ว่าทุกคนจะได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นสมาชิกที่มีความเท่าเทียมกันในสังคม วิธีการที่ดีที่สุดที่จะได้มาซึ่งสิ่งนี้ก็คือ การเพิ่มขยายจำนวนของสิทธิในด้านต่างๆ ของความเป็นพลเมือง ซึ่ง Marshall หมายถึงสิทธิต่างๆ ของพลเมืองทางด้านการเมืองและสังคม Marshall ให้เหตุผลว่าในประเทศอังกฤษนั้น สิทธิของพลเมือง (ความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย) ได้ปรากฏให้เห็นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 สิทธิทางการเมือง (ซึ่งหมายถึงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง) ได้ปรากฏให้เห็นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และสิทธิต่างๆ ทางสังคม (ซึ่งหมายถึงสถาบันต่างๆ ด้านสวัสดิการของรัฐ) อย่างเช่น การบริการสาธารณะด้านการศึกษาและสาธารณสุข ได้ปรากฏให้เห็นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Heater, 2004, 3)

สิทธิของความเป็นพลเมืองที่ขยายกว้างขึ้นได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการขยายตัวของชนชั้นต่างๆ ของ ประชาชนซึ่งได้รับการพิจารณาว่าเป็นพลเมือง ตัวอย่างเช่น สิทธิในการเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้ถูกจำกัดมาเป็นเวลานานให้มีได้แค่สำหรับคนผิวขาวที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเป็นโปรเตสแตนต์เท่านั้น (white, property-owning, Protestant men) แต่หลังจากนั้นก็ค่อยๆ เพิ่มขยายให้ครอบคลุมถึงคนอื่น ๆ เช่น ผู้หญิง ชนชั้นกรรมกร ชาวยิว และคนกลุ่มต่างๆ ที่เคยถูกกีดแยกไม่ใช้มีสิทธิใดๆ (women, the working class, Jews, and other previously excluded groups) แม้ว่าการเพิ่มขยายสิทธิเหล่านั้นถูกมองโดยทั่วไปในขณะนี้ว่ามีผลเชิงบวก ทว่าทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของ Marshall บางครั้งก็ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า “ให้ความสำคัญกับการยอมรับการมอบสิทธิต่างๆ และการไม่มีพันธะผูกพันใดๆ ในสิทธิที่รับมอบเหล่านั้น” (Kymlicka and Norman, 1994, 354)

กรอบคิดสำหรับกำหนดความเป็นพลเมืองทั้งในแง่ของสถานะทางกฎหมายและในแง่ของกิจกรรมตลอดเวลาอันยาวนานที่ผ่านมาก็คือ รัฐที่มีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐทั้งหลายแต่ละรัฐมีอาณาเขตเฉพาะที่แน่นอนตายตัวของตน โดยที่ภายในอาณาเขตของรัฐนี้

พลเมืองทั้งหลายได้รับมอบสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายและพลเมืองของรัฐอาจจะมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้น เขตแดนของรัฐยังชี้ให้เห็นอาณาเขตของชุมชนทางการเมือง รวมตลอดถึงสิทธิและความรับผิดชอบต่างๆ ที่ชุมชนดังกล่าวเพิ่มขยายให้กับพลเมือง

พลังต่างๆ ของโลกาภิวัตน์อันได้แก่ เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารใหม่ๆ สื่อมวลชน การแลกเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจข้ามชาติ และการเคลื่อนย้ายคนจำนวนมาก ได้สะท้อนให้เห็นว่าพรมแดนระหว่างรัฐมีการเปลี่ยนแปลงและสามารถข้ามผ่านได้อย่างสะดวก จนนำไปสู่การตั้งคำถามว่าความเป็นพลเมืองยังจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนทางการเมืองที่มีอาณาเขตของดินแดนที่แน่นอนตายตัวอยู่หรือไม่ (Leydet 2004) หลายคนชี้ให้เห็นว่า อำนาจอธิปไตยของรัฐ-ชาติสามารถทำหน้าที่เป็นตัวขัดขวางความยุติธรรมระดับโลก โดยให้เหตุผลว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐ-ชาติไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ ระดับโลกในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คนเหล่านี้สรุปว่า ผลก็คือ เราควรสำรวจความเป็นไปได้ต่างๆ ให้ก้าวข้ามพรมอาณาเขตของรัฐ

ทางเลือกอันหนึ่งที่ถูกนำเสนอให้กับความเป็นพลเมืองบนพื้นฐานของรัฐ (state-based citizenship) ก็คือ แนวคิดเรื่อง “ความเป็นพลเมืองโลก” มโนทัศน์เรื่องความเป็นพลเมืองโลกมีประวัติความเป็นมายาวนาน ตัวอย่างเช่น เมื่อโสเครตีส (Socrates) ได้ถูกถามว่าเขาเป็นคนของประเทศใดโสเครตีสได้ตอบกลับไปว่า “ผมเป็นพลเมืองคนหนึ่งของจักรวาล” (I am a citizen of the universe.) (Heater, 2004, 106) มโนทัศน์ที่ปรากฏในคำพูดของโสเครตีสนั้น สามารถสืบย้อนหลังกลับไปที่สำนักคิดทางปรัชญาที่มีชื่อว่า Stoicism²⁸ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางความคิดในยุคกรีก-โรมันที่ได้รับความนิยมอย่างมากและมีอิทธิพลเป็นระยะอย่างต่อเนื่องในช่วง 300-100 ปีก่อนคริสตกาล และในช่วง 100 ปีของคริสตกาล (Heater, 2004, 106) พวกนักคิดในสำนัก Stoicism ได้สอนว่า บัณฑิตทุกคนทั้งหลายควรเป็นสมาชิกที่จงรักภักดีของทั้ง “นครรัฐ” หรือ “รัฐ” และ “สังคมของมนุษยชาติ”

หรือ “นครโลก” ซึ่งพวกเขาต้องรับรู้ว่ามีชุมชนอันหลังนี้มีฐานะเป็นชุมชนที่มีความเป็นสากลด้านศีลธรรม ไม่ใช่เป็นรัฐบาลในทางโลก (Heater, 2004, 105)

แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองโลกได้ปรากฏขึ้นมาอีกครั้งในช่วงระหว่างยุค Renaissance และยุค Enlightenment ตลอดช่วงเวลาดังกล่าว มโนทัศน์เรื่องความเป็นพลเมืองโลกได้พัฒนาไปเป็นมโนทัศน์เรื่อง จักรวาลทัศน์นิยม (cosmopolitanism)²⁹ ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะเป็นจินตภาพอันหนึ่งและได้ถูกให้คำอธิบายในลักษณะที่แตกต่างกันโดยนักปรัชญาด้านศีลธรรมและนักปรัชญาด้านสังคมการเมือง จินตภาพอันหนึ่งที่คำนึงถึงหลายเกี่ยวกับจักรวาลทัศน์นิยมมีร่วมกันมากที่สุดก็คือว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีความผูกพันกับรัฐใด ล้วนเป็นสมาชิกของชุมชนเพียงชุมชนเดียว อย่างไรก็ตาม บางคนก็มองว่าชุมชนแบบนี้มีลักษณะเป็นชุมชนทางด้านศีลธรรมอย่างแท้จริง ขณะที่คนอื่นๆ มองชุมชนแบบนี้ในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม

ในหนังสือของ April Carter ชื่อ The Political Theory of Global Citizenship หล่อนกล่าวอย่างน่าประทับใจว่า ในปัจจุบันจักรวาลทัศน์นิยมถูกเข้าใจกันโดยทั่วไปในทฤษฎีการเมืองและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเป็น “ตัวแบบอันหนึ่งของการเมืองโลกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างปัจเจกบุคคลทั้งหลายก้าวข้ามพรมแดนอาณาเขตของรัฐ และระเบียบที่วางพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ ได้เปิดทางให้กับระเบียบที่วางพื้นฐานอย่างน้อยที่สุดบนกฎหมายและสถาบันต่างๆ ที่เป็นสากล” (Carter, 2001, 2)³⁰ ในทฤษฎีของ Carter นั้น จักรวาลทัศน์นิยมยังคงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับจุดยืนด้านศีลธรรมที่ได้ถูกนำเสนอในตอนแรกโดยพวก นักคิดในสำนัก Stoicism โดยที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนควรได้รับการยอมรับให้มีคุณค่าในฐานะของการมีอิสระ Carter ชี้ให้เห็นว่า ขณะที่จักรวาลทัศน์นิยมมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมนุษยนิยม (humanitarianism) ในแง่ของการเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันกับคนอื่นๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ แต่จักรวาลทัศน์นิยมก็แตกต่างจาก มนุษยนิยมในแง่ที่จักรวาลทัศน์

นิยมให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของการเป็นผู้คนรับความช่วยเหลือ จักรวาลทัศน์นิยมยังมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อแบบเสรีนิยมในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่จักรวาลทัศน์นิยมก็ไปไกลกว่านั้นโดยให้ความสำคัญกับจินตภาพของชุมชนโลกซึ่งเชื่อมโยงพวกเราทั้งหมดเข้าด้วยกัน ขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างระหว่างพวกเรา

ตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา คำว่า “ความเป็นพลเมืองโลก” ได้รับความนิยมอย่างมาก และได้ถูกนำไปใช้กันทั่วไปบ่อยครั้งมากกว่าคำว่า “จักรวาลทัศน์นิยม” ความหมายต่างๆ ในปัจจุบันของมโนทัศน์เรื่อง “ความเป็นพลเมืองโลก” มีลักษณะพื้นฐานร่วมกันของมโนทัศน์เรื่อง “จักรวาลทัศน์นิยม” ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นอย่างไรก็ดี มโนทัศน์เรื่อง “ความเป็นพลเมืองโลก” ก็สะท้อนให้เห็นประวัติความเป็นมาของคำว่า “ความเป็นพลเมือง” อย่างเห็นได้ชัด

มโนทัศน์เรื่อง “ความเป็นพลเมืองโลก” สามารถถูกมองได้ว่าวางอยู่บนพื้นฐานของทั้งตัวแบบมหาชนรัฐและตัวแบบเสรีนิยมที่พูดถึงความเป็นพลเมือง ตัวอย่างเช่น ทั้งความเป็นพลเมืองโลกและตัวแบบความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐได้ถูกกำหนดขึ้นมาจากมโนทัศน์เรื่องการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (active participation) ความรับผิดชอบ (responsibility) และคุณธรรมของการเป็นพลเมือง (civic virtue) วาทกรรมต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกมักเน้นความสำคัญของการทำงานอย่างเอาใจจริงเอาใจใส่เพื่อทำให้โลกดีขึ้นซึ่งเป็นจินตภาพที่มีที่มาย้อนหลังไปที่การมองความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐว่าเป็นกิจกรรมที่พึงปรารถนาและมีคุณค่าซึ่งช่วยยกระดับทั้งของปัจเจกบุคคลและของชุมชน อย่างไรก็ตาม ในกรณีของความเป็นพลเมืองโลกนั้น ชุมชนได้ขยายกว้างออกไปนอกอาณาเขตของรัฐ การตระหนักรู้ในความเป็นพลเมืองโลกซึ่งมีส่วนร่วมอย่างเอาใจจริงเอาใจใส่ในขบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทั้งหลายในระดับโลกนั้น เห็นได้ชัดว่าลักษณะร่วมกันบางอย่างของทั้งความเชื่อและคุณค่าต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญในตัวแบบมหาชนรัฐ

อย่างไรก็ดี มโนทัศน์เรื่องความเป็นพลเมืองโลกยังคงมีลักษณะบางอย่างของ ตัวแบบเสรีนิยมโดยเฉพาะเรื่องการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยมิติของประวัติศาสตร์นั้น ตัวแบบเสรีนิยมมักมีลักษณะครอบคลุมและเพิ่มขยายมากกว่าตัวแบบมหาชนรัฐ ตัวอย่างเช่น การเปิดโอกาสให้มีการขยายขอบเขตของสิทธิของความเป็นพลเมืองไปยังผู้คนทั้งหลายในดินแดนที่ถูกยึดและถูกปกครอง ดังเช่นในกรณีของจักรวรรดิโรมัน ความเป็นพลเมืองโลกมีลักษณะครอบคลุมและเพิ่มขยายมากกว่าจักรวรรดิเพื่อหมายถึงมนุษยชาติทั้งหมด ดังนั้น ในด้านหนึ่ง เราสามารถกระทำการในฐานะพลเมืองโลก ด้วยการปฏิบัติการเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน ในอีกด้านหนึ่ง เราก็สามารถถูกมองได้ว่าเป็นพลเมืองโลกในความหมายของตัวแบบเสรีนิยม เนื่องจากเรามีคุณธรรมของการเป็นมนุษย์คนหนึ่งซึ่งสิทธิมนุษยชนของเราสมควรได้รับการคุ้มครอง

แม้ว่าจะมีประเด็นต่างๆ ที่เหมือนกันในการพูดถึงความเป็นพลเมืองของทั้งตัวแบบมหาชนรัฐและ ตัวแบบเสรีนิยม แต่การวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อมโนทัศน์เรื่องความเป็นพลเมืองโลกก็ชี้ให้เห็นว่า มโนทัศน์นี้ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเอกภาพ เนื่องจากโดยทั่วไปนั้น ความเป็นพลเมืองได้ถูกเข้าใจในฐานะของความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่มีกับรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยโดยเฉพาะ (Carter, 2001, 5) ในทางตรงข้าม Carter ให้เหตุผลว่า “พัฒนาการของกฎหมายระหว่างประเทศ และแรงบีบที่มาจาก การเคลื่อนย้ายคน ได้ท้าทายการมีลักษณะเฉพาะของรัฐ-ชาติ รวมตลอดถึงมโนทัศน์แบบเก่าของความเป็นพลเมือง” (Carter, 2001, 6-7)

ข้อสังเกตอันใหม่ของมโนทัศน์เรื่องความเป็นพลเมืองโลกมีลักษณะต่อไปนี้ 1) การยอมรับการปรากฏตัวของกฎหมายและสถาบันระหว่างประเทศ และ 2) การเพิ่มขยายสิทธิและความรับผิดชอบต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาได้เคยเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพลเมือง เมื่อดาวเคราะห์ดวงนี้หดแคบลงภายใต้พลังต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ สถาบันใหม่ๆ และสื่อรูปแบบใหม่ยังคงปรากฏตัวขึ้น

มาเรื่อยๆ เพื่อหล่อหลอมให้เกิดการขยายตัวของประชาสังคมโลก (global civil society) ซึ่งก้าวข้ามอาณาเขตของความเป็นชาติ จุดยืนของ Carter มีความน่าสนใจตรงที่ที่ว่า คำว่า “ความเป็นพลเมืองโลก” ยังบ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่สลับซับซ้อนระหว่างปัจเจกบุคคลทั้งหลาย กฎหมายระหว่างประเทศ และสถาบันต่างๆ ทางการเมือง ซึ่งปรากฏตัวขึ้นมาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Carter, 2001, 10) ดังนั้น การเป็นพลเมืองโลกที่มีความกระตือรือร้น ก็คือ การเป็นพลเมืองที่แสวงหาหนทางในการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงกันระหว่างสิทธิมนุษยชน หน้าที่ของมนุษย์ และความเชื่อในการเป็นสมาชิกของจักรวาลเดียวกัน พลเมืองโลกเหล่านี้ก็คือคนที่พยายามรับรู้ถึงความเชื่อมโยงกันอันสลับซับซ้อนระหว่างระดับท้องถิ่น และระดับโลก รวมตลอดถึงพยายามทำความเข้าใจโยงใยต่างๆ ที่เชื่อมโยงการกระทำระดับท้องถิ่น (อย่างเช่น แบบแผนต่างๆ ในการบริโภค) เข้ากับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในระดับระหว่างชาติ (อย่างเช่น ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากร) พลเมืองโลกเหล่านี้ยังจะต้องพยายามที่จะแปรเปลี่ยนความรู้ของพวกเขาไปสู่การลงมือกระทำอย่างมีความรับผิดชอบ อย่างเช่น การดำเนินการเพื่อสันติภาพ เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และเพื่อความเท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจ (Carter, 2001, 7) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พลเมืองโลกทั้งหลายจะต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโลกเพื่อที่ว่าพวกเขาสามารถปฏิบัติการบนฐานของข้อมูลข่าวสาร จริยธรรม และความรับผิดชอบ

บทสรุป

global studies มีเนื้อหาและเป้าหมายที่เห็นได้ชัดในการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ที่ศึกษาให้เป็นพลเมืองโลกที่เอาจริงเอาจัง นอกเหนือจากการนำเสนอโอกาสให้ผู้ศึกษาสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับโลกจากมุมมองทางวิชาการที่แตกต่างหลากหลายและเชื่อมโยง/บูรณาการมุมมองเหล่านั้น global studies ยังท้าทายผู้ที่ศึกษาให้ออกไปเรียนรู้โลกด้วยตนเอง รวมตลอดถึง

การตั้งคำถามกับตัวผู้ที่ศึกษาเองว่าตนต้องการเป็นอะไร มีพิกัดต้องพูดถึง การค้นพบว่าตัวผู้ที่ศึกษาเองสามารถมีส่วนร่วมอย่างเอาใจจริงเอาใจในโลกที่ พวกตนมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ดังนั้น global studies จึงไม่เป็นเพียงแค่การ แนะนำเบื้องต้นให้ผู้ที่ศึกษาเรียนรู้ประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วทั้งโลก เท่านั้น แต่ยังกระตุ้นให้ผู้ศึกษาสร้างวิธีคิดของตนเกี่ยวกับการนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติการ เคลื่อนไหวอย่างมีความหมายในโลกยุคโลกาภิวัตน์

global studies มีเป้าหมายของการวิเคราะห์กระบวนการและการแปรสภาพทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั่วทั้งโลกซึ่งมีผลกระทบ ต่อโลกทั้งหมดและต่อท้องถิ่นเฉพาะแต่ละท้องถิ่นในลักษณะที่ซับซ้อน และบางครั้งก็ขัดแย้งกันเอง global studies จึงเป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะ บูรณาการ (interdisciplinary field of study) ซึ่งปรากฏตัวขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อพลังต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ซึ่งเพิ่มขยายและสร้างความเข้มข้นให้กับ “การพึ่งพากัน” และการแลกเปลี่ยนกันทางสังคมทั่วโลก ขณะที่ในเวลา เดียวกันก็กระตุ้นให้ผู้คนทั่วโลกมีความตระหนักมากขึ้นในการร้อยรัดเชื่อมโยงกันที่ลึกซึ้งมากขึ้นระหว่างท้องถิ่นและสถานที่ที่อยู่ห่างไกล พลังระดับ โลกที่ครอบงำบางอย่างซึ่งนักวิชาการด้าน global studies ให้ความสำคัญ ได้แก่ พลังทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมตลอดถึงความเชื่อมโยง กันที่ซับซ้อนระหว่างพลังเหล่านี้ นอกจากนั้นโลกาภิวัตน์ยังขยายขอบเขต ของการรับรู้ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองจนทำให้บางคนความ เป็นพลเมืองเสนอว่าโน้ตส์เรื่อง “ความเป็นพลเมืองโลก” อาจจะเป็นวิถี ทางที่มีศักยภาพในการตอบสนองต่ออำนาจที่ขยายตัวมากขึ้นของบรรดา องค์การระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ และหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งกำลังทำลายความสำคัญของรัฐ-ชาติที่มีฐานะเป็นตัวแสดงหลักบนเวที ระหว่างประเทศ

คำถามที่เราต้องหาคำตอบให้ได้ก็คือ ประเด็นทางการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมระดับโลกอะไรบ้างที่ทำให้เราสนใจ? และเราได้

ถูกเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นปัญหาและพลังต่างๆ ระดับโลกในลักษณะใด?

เชิงอรรถ

¹ ในบทความนี้ เมื่อผู้เขียนกล่าวถึง “โลกศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มีขอบเขตครอบคลุมทั่วทั้งโลก ผู้เขียนจะใช้คำว่า global studies

² พลเมืองโลก (global citizen) หมายถึงคนที่มองปฏิบัติการในท้องถิ่นของตนว่ามีผลต่อทั้งโลกและยอมรับว่าพวกตนมีความรับผิดชอบในการร่วมกันกระทำการเพื่อสภาวะที่ดีขึ้นของโลกและของผู้คนทั่วทั้งโลก

³ อัสตงคตานุวัตร หรือ การทำให้มีความเป็นตะวันตก (Westernization) หมายถึงกระบวนการซึ่งบรรดาประเทศหรือสังคมที่ไม่ใช่ตะวันตก (non-Western) ยอมรับความคิดและปทัสถานต่างๆ ทางด้านสังคม กฎหมาย โภชนาการ ภาษา การเมือง และเศรษฐกิจของโลกตะวันตก ซึ่งหมายถึงยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา

⁴ Manfred B. Steger ได้สังเคราะห์คำนิยามของโลกาภิวัตน์จากประเด็นหลักๆ ที่ปรากฏในคำนิยามโลกาภิวัตน์ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด 5 คำนิยาม คือ 1) เราสามารถนิยามโลกาภิวัตน์ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้นโดยเชื่อมโยงพื้นที่ที่มีระยะห่างไกลกันในลักษณะที่เรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่งถูกกำหนดโดยเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นห่างไกลออกไป และในทางกลับกัน (Globalization can thus be defined as the intensification of worldwide social relations which link distant localities in such a way that local happenings are shaped by events occurring many miles away and vice versa.: Anthony Giddens, ex-Director of the London School of Economics) 2) แนวคิดโลกาภิวัตน์สะท้อนถึงสภาวะที่การสื่อสารในระดับโลกได้ขยายออกไปกว้างไกล รวมตลอดถึงขอบเขตของการตลาดโลกก็เช่นกัน ทั้งสองมิติได้กลายเป็นปรากฏการณ์ที่ดูเป็นรูปธรรมและเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วว่าในช่วงเริ่มแรกของสภาวะสมัยใหม่ (The concept of globalization reflects the sense of an immense enlargement of world communication, as well as of the horizon of a world market, both of which seem far more tangible and immediate than in

earlier stages of modernity. :Fredric Jameson, Professor of Literature at Duke University) 3) โลกาวัดน์เป็นเรื่องของการบวการ (หรือชุดของการบวการ) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ความสัมพันธ์และการดำเนินกิจกรรมทางสังคม โดยอาจประเมินในแง่ระดับความครอบคลุม ความเข้มข้น ความรวดเร็ว และผลกระทบ ซึ่งก่อให้เกิดการไหลเวียนและการสร้างเครือข่ายของกิจกรรมต่างๆ ปฏิสัมพันธ์ และการใช้อำนาจที่มีลักษณะข้ามทวีปหรือข้ามภูมิภาค(Globalization may be thought of as a process (or set of processes) which embodies a transformation in the spatial organization of social relations and transactions⁵ assessed in terms of their extensity, intensity, velocity and impact⁶ generating transcontinental or interregional flows and networks of activity, interaction, and the exercise of power.: David Held, Professor of Political Science at the London School of Economics) 4) โลกาวัดน์เป็นมโนทัศน์ที่พูดถึงการกระชับแน่นของโลกและการทำให้เกิดสำนึกที่ว่าโลกเป็นหนึ่งเดียวที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น (Globalization as a concept refers both to the compression of the world and the intensification of consciousness of the world as a whole.: Roland Robertson, Professor of Sociology at the University of Pittsburgh); และ 5) โลกาวัดน์เป็นกระบวนการที่กระชับแน่นความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในมิติของเวลาและพื้นที่ (Globalization compresses the time and space aspects of social relations.: James Mittelman, Professor of International Relations at American University) (Steger, 2003: 10 และ สเตเกอร์ 2553: 39-41).

⁵ข้อความภาษาอังกฤษคือ “Globalization refers to a multidimensional set of social processes that create, multiply, stretch, and intensify worldwide social interdependencies and exchanges while at the same time fostering in people a growing awareness of deepening connections between the local and the distant.” (Steger, 2003, 13)

⁶ การสลายเส้นแบ่งที่มีอยู่เดิม (deterritorialization) หมายถึง การที่อาณาเขตทางภูมิศาสตร์หรือสถานที่กลายเป็นสิ่งที่มีข้อจำกัดน้อยลงต่อบรรดาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม⁷ข้อสังเกตของ Moore ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง Intel ก็คือจำนวนของทรานซิสเตอร์ที่สามารถ

ติดตั้งบนแผงวงจร จะเพิ่มขึ้นทุกๆ 2 ปีโดยประมาณ นั้นหมายความว่าข้อสังเกตนี้มีนัยบ่งชี้ถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ["Gordon E. Moore." Intel Executive Biography, www.intel.com/pressroom/kits/bios/moore.htm.]

⁸ระบบรัฐ-ชาติ (nation-state system) หมายถึงการแบ่งโลกออกเป็นอาณาเขตต่างๆ ที่มีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนเองโดยที่ผู้ปกครองของดินแดนเหล่านั้นมีอำนาจปกครองภายในอาณาเขตของตนเอง ระบบนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่าตัวแบบเวสต์ฟาเลีย (Westphalian model)

⁹ข้อความภาษาอังกฤษคือ "...the interdependent nature of the technologically driven global village has the potential to lead to terror and totalitarianism."

¹⁰ ข้อถกเถียงเกี่ยวกับวิถีทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของโลกาภิวัตน์มาจากการระบุประเภทต่างๆ ของโลกาภิวัตน์ตามข้อเสนอของ Steger ในหนังสือชื่อ Globalization: A Very Short Introduction สำหรับการวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้ในเชิงลึก ดู Chapter 3 และ Chapter 5 ของหนังสือเล่มนี้

¹¹ข้อความภาษาอังกฤษคือ "...until last week, not so many Americans had even heard of the WTO. Fewer still could have still identified it as the small, Geneva-based bureaucracy that the United States and 134 other nations set up five years ago to referee global commerce."

¹²ข้อความภาษาอังกฤษคือ "...the absence of a high degree of economic collaboration among the leading nations will inevitably result in economic warfare that will be but the prelude and instigator of military warfare on an even vaster scale."

¹³ข้อความภาษาอังกฤษคือ "that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom, and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society."

¹⁴ข้อความภาษาอังกฤษคือ "a set of limits within which social behavior must be contained, a repertoire of models to which individuals must conform."

¹⁵ข้อความภาษาอังกฤษคือ "something that differentiated one group from another,

an identification of otherness.”

¹⁶ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “On the surface, the life of a middle-class advertising executive working in midtown Sao Paulo or Singapore may not be that different from that of a similarly employed New Yorker.”

¹⁷ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “You can choose to drink Coke and eat at McDonald's without becoming American in any meaningful sense.”

¹⁸ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “...cultural flows don't just move in one direction, from the United States to the rest of the world, but rather “from the rest of the world to the rest of the world.”

¹⁹ ข้อความภาษาอังกฤษคือ The Starbucks phenomenon is not a one-way cultural flow from the US to the rest of the world. Rather, Starbucks itself is a product of diverse global cultures: “Starbuck's customers, whether in Zurich or Beirut, are drinking an American version of an Italian evolution of a beverage invented by Arabs brewed from a bean discovered by Africans.”

²⁰ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “...new hybrid cultures are emerging, and regional ones reemerging” that are producing both greater singularity and diversity within societies.”

²¹ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “...consumerism is a dominant cultural force of globalization and, as such, people with money are the ones most likely to participate, to varying degrees, in global culture. Those without the financial ability to participate in the global consumer culture as well as those whose religious beliefs prevent such participation are more likely to see global culture as a threat. Indeed, the .:perceived threat of global culture can increase their sense of difference.” .

²² ข้อความภาษาอังกฤษคือ “McWorld as the product of “the onrush of economic and ecological forces that demand integration and uniformity and that mesmerize the world with fast music, fast computers, and fast food with MTV, Macintosh,

and McDonald's, pressing nations into one commercially homogenous global network: one McWorld tied together by technology, ecology, communications, and commerce.” .

²³ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “In some contexts, local cultures may largely be replaced by Western cultural products, practices, and values. In other cases, global pressures may lead to a resurgence of attention to and celebration of local cultures. In still others, cultural exchanges result in new forms of cultural hybridity”..

²⁴ สำหรับการถกเถียงเกี่ยวกับการหันกลับมาให้ความสนใจกับความเป็นพลเมือง (citizenship) ดู Kymlicka and Wayne 1994, 352381).

²⁵ สัญญาสังคม (social contract) เป็นปรัชญาการเมืองซึ่งเสนอว่าผู้ปกครองและผู้ที่ถูกปกครองมีสัญญาต่อกันว่าผู้ถูกปกครองอนุญาตให้ผู้ปกครองทำหน้าที่ปกครองได้ตราบนานเท่าที่ผู้ปกครองดำเนินการทั้งหลายทั้งปวงเพื่อผลประโยชน์ของผู้ถูกปกครอง เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองถูกมองว่าไม่ได้ดำเนินการดังกล่าว ผู้ถูกปกครองมีสิทธิที่จะถอนเอาไว้นในการกำหนดตัวผู้ปกครองใหม่

²⁶ ตัวแบบความเป็นพลเมืองแบบมหาชนรัฐ (republican model of citizenship) เป็นตัวแบบของการปกครองที่จัดวางตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกบุคคลให้เป็นศูนย์กลางโดยที่เขาหรือหล่อนสามารถทั้งถูกปกครองและเป็นผู้ปกครอง มุมมองของความเป็นเมืองแบบนี้ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลในฐานะผู้กระทำการทางการเมือง

²⁷ ตัวแบบความเป็นพลเมืองแนวเสรีนิยม (liberal model of citizenship) มองความเป็นพลเมืองว่ามีสถานะทางกฎหมาย โดยเน้นย้ำเรื่องการมีเสรีภาพทางการเมืองจากการถูกแทรกแซงจากพลเมืองคนอื่นและจากผู้ที่มีสิทธิอำนาจทางการเมือง

²⁸ Stoicism เป็นสำนักคิดทางปรัชญาที่ได้รับความนิยมในยุคกรีกโบราณและยุคโรมัน สำนักคิดนี้เชื่อว่าเสรีภาพและความเข้าใจที่เป็นสากลสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการควบคุมตนเองและการปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระจากความปรารถนาในทางโลก

²⁹ จักรวาลทัศน์นิยม (cosmopolitanism) เป็นความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทั้งหมดมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและอยู่ร่วมกันในฐานะมนุษยชาติ

³⁰ ข้อความภาษาอังกฤษคือ “Today cosmopolitanism is generally understood in

political and international relations theory as a model of global politics in which relations between individuals transcend state boundaries, and in which an order based on relations between states is giving way to an order based at least partly on universal laws and institutions.”

เอกสารอ้างอิง

- Aaronson, S.A. (2001). **Taking Trade to the Streets: The Lost History of Public Efforts to Shape Globalization**. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Barber, B. R. (1992). “Jihad vs. McWorld,” **The Atlantic Monthly** (March). www.theatlantic.com/doc/print/199203_barber.
- Bhagwati, J. (2005). “Do Multinational Corporations Hurt Poor Countries?” in Harf and Owen (eds.), **Taking Sides: Clashing Views on Controversial Global Issues**, (3rd ed.). Dubuque, IA: McGraw Hil.
- Breman, P. (2004). **Terror and Liberalism**. New York: W. W. Norton.
- Carter, A. (2001). **The Political Theory of Global Citizenship**. New York: Routledge
- Chossudovsky, M. (2001). “The Globalisation of Poverty,” in Warwick Organizational Behavior Staff (eds.), **Organizational Studies: Critical Perspectives on Business and Management**, vol. IV. London and New York: Routledge.
- Fukuyama, F. (1992). The End of History, **The National Interest**, 16 (1989); The End of History and the Last Man. London: Hamish Hamilton.
- Geertz, C. (2000). **The Interpretation of Cultures: Selected Essays**. New York: Basic Books.

Greenblatt, S. (1995). "Culture", in Lentricchia, F. and McLaughlin, T. (eds). **Critical Terms for Literary Study**. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Harf, J. E. and Lombardi, M. O. (2005). "Postscript: Do International Financial Institutions and Multinational Corporations Exploit the Developing World?" in Harf, J. E. and Lombardi, M. O. (eds.), **Taking Sides: Clashing Views on Controversial Global Issues**, (3rd ed.). Dubuque, IA: McGraw Hill.

Heater, D. (2004). *A Brief History of Citizenship*. New York: New York University Press.

Huntington, S. P. (1996). "The Clash of Civilizations", *Foreign Affairs* (Summer 1993); **The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order**. New York : Simon & Schuster.

Kymlicka, W. and Wayne, N. (1994). Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory, **Ethics**, 104, no. 2, (January).

Klee, K., King, P. and Woznicki, K. (1999). The Siege of Seattle, **Newsweek** (December 13).

Kuhl, J. (2003). "Tempest in a Coffeepot: Starbucks Invades the World," *Reason* (January). www.reason.com/news/show/28639.html

Lee, R. E. (2006). *Globalization, Language, and Culture*. Philadelphia, PA: Chelsea House.

Legrain, P. (2003). "In Defense of Globalization: Why Cultural Exchange Is Still an Overwhelming Force for Good," *The International Economy* (Summer). http://findarticles-com/p/articles/mi_m2633/is_3_17/ai_106423909/.

Lewellen, T. C. (2003). *The Anthropology of Globalization: Cultural*

Anthropology Enters the 21st Century. Westport, CT: Bergin & Garvey.

Leydet, D. (2006). "Citizenship", *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (October 13, 2006). <http://plato.stanford.edu/entries/citizenship>.

McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man* (p. 23, 31). Toronto, Canada: University of Toronto Press.

Miscevic, N. (2005). "Nationalism", *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (September 24). <http://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>.

Nader, R. (1993). "Introduction: Free Trade and the Decline of Democracy," in Ralph Nader et al., *The Case Against Free Trade: GATT, NAFTA, and the Globalization of Corporate Power*. San Francisco, CA: Earth Island Press.

Polachek, S., Seigle, C. and Xiang, J. (2007). "The Impact of Foreign Direct Investment on International Conflict," *Defence & Peace Economics*, 18(5), 415-29.

Pollard, R. A. (1985). *Economic Security and the Origins of the Cold War, 1945-1950*. New York: Columbia University Press)

Said, E. (2001). "The Clash of Ignorance", *The Nation* (October 22). <http://www.thenation.com/doc/20011022/said>.

Scheuerman, William. (2006). "Globalization," *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (June 16). <http://plato.stanford.edu/entries/globalization>.

Sen, A. (2006). Identity and Violence: *The Illusion of Destiny (Issues of Our Time)*. New York: W. W. Norton. Paul Breman, Terror and Liberalism (New York: W. W. Norton, 2004) และ Edward

Said, "The Clash of Ignorance", The Nation (October 22, 2001), www.thenation.com/doc/20011022/said.

Schoen, J. W. (2007). "Just Who Owns the US National Debt? And is Growing Foreign Investment in the US Bad for America?" MSNBC (March 4). [http:// www.msnbc.msn. com/id/17424874/](http://www.msnbc.msn.com/id/17424874/).

Steger M. B. (2003). **Globalization: A Very Short Introduction**. Oxford: Oxford University Press: 10.

Tyler, E. B. (1871). **Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom**. London: John Murray.

Talvi, S. (2000). "Seattle, One Year Later," **Mother Jones** (December 2). [http:// www.motherjones. com/news/feature/2000/12/seattle_anniversary.html](http://www.motherjones.com/news/feature/2000/12/seattle_anniversary.html).

UNESCO. (2002). "UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity" **UNESCO** (February 21,). [www.unesco.org/ education/imld_2002/universal_decla. html](http://www.unesco.org/education/imld_2002/universal_decla.html).

สเตเกอว์, แมนฟรีย์. (2553). **โลกาภิวัตน์: ความรู้ฉบับพกพา**. แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. กรุงเทพฯ: โอเพนเวิลด์ส.